

Teodoras Četrauskas

„Dangiškasis kinemotografas“

Romanas

CHARIBDĖ

VILNIUS

UDK 888.2-3 Če458

Teodoras Četrauskas *Dangiškasis kinematografas Romanas*

© Teodoras Četrauskas, 2007

© Kotryna Kazickaitė, viršelis, dizainas, 2007

© Charibdė, 2007

Visos teisės saugomos

ISBN 978-9955-739-03-6

Ir Juozas išėjo į Šviesą. Išėjo iš tenai, kur iš pradžių buvo visai tamsu, bet pamažu šviesėjo, jam atsakinėjant į kažkieno daugiausia nemalonius klausimus, ir pagaliau prašvito, kai jis pyktelėjęs suprato, jog kalbėjosi su savimi, pats klausė ir sau davė ataskaitą už Žemėje nugyventą metą. Kai sužinojo apie viską fiksuojantį, bet kokią nuodėmių buhalteriją pakeičiantį įtaisą savo smegenyse ir tuo nusistebėjo, mintyse paplojo Kūrėjui už netikėtą išmonę. Šioji nustebino jau pačioje pradžioje, kai neatsispyrė pagundai, buvo priverstas stačia galva nerti į moters putės pavidalo plyšį, kur paskui ir patyrė su niekuo nepalyginamas savigraužos kančias. Pirmąkart pasijuto taip beviltiškai užspeistas į kampa. Suprato, kas yra skaistykla. Ir vis negalėjo atsistebėti jos pavidalu. Veikiamas žemiškų katiluose verdančių smalų ir po jais kurstančių ugnį velnių ir tuose katiluose kunkuliuojančių klykiančių nusidėjėlių vaizdinių. Klykiančių nusidėjėlių buvo, tik velnių, katilų ir smalos - ne. Jis pats bliovė kaip skeržiamas, nors jam niekas nieko nedarė.

Juozas apsidairo toje skaisčioje iš nežinia kur sklindančioje šviesoje ir pamato, kad aplink jį - mokytojukas, buvęs jo pavaldinys, bratokų nukankintas dėl to, kad neprisipažino pakabinęs ant jų kolonisto daržinės durų raštelį su raginimu nešdintis į savo šalį, bratokų per lubas sušaudyti Velnio štabistai, širdimi miręs kaimynas, daug jaunų, tvirtų vyrų, rodės, matytų vyrų valingais veidais.

- Partizanai, - sako prie jo priėjęs mokytojukas, - daugiausia iš Velnio būrių, bet yra ir iš kitur. O dabar einam į kiną.

- Kur!? - nusistebi Juozas. To jis tikrai nesitikėjo, manė bus pristatytas kokiam nors amžinybės pareigūnui, angelui ar šventajam, kuris jam pasakys, ką daryti, o dabar turi eiti į kiną. Į kokį kiną ir ką jam ten parodys? Gal Čapliną, kad praskaidrintų gana sumautą nuotaiką?

- Tai kitoks kinas, - tarsi išgirsta Juozas, ar jam tai šmėsteli galvoje, ir apsidairo aplink.

- Tu, Juozai, nesitrikdyk, - sako jam mokytojukas, - visiems naujokams taip iš pradžių būna, kai ko nors nesuprasdami sulaukia atsakymo tarsi iš niekur. Tai rodo, kad jau esi prijungtas prie čionykščio proto, kuris, kai tikrai bus kas nors neaišku, tuojau duos atsakymą. Tai kažkuo panašu į žemiškąjį internetą.

- Kas tas internetas? - klausia Juozas.

- Neklausinėk tiek daug, - numoja ranka mokytojukas. - Kai kas neaišku, pagalvok: „O kas tai?“ Ir sužinosi.

- Internetas, dvidešimtojo amžiaus paskutinio dešimtmečio išradimas, - pakartoja Juozas tarsi išgirsto, tarsi galvoje šmėstelėjusio atsakymo pirmus žodžius, ir sako: - Betgi dabar tik penktas dešimtmetis?

- Amžinybėje nėra praeities, dabarties ir ateities. Čia viskas krūvoje. Todėl kartais sunku susivokti. Bet paskui priprasi. Beje, Žemėje tu jau kai ką patyrei iš to: matei jau paaugusį sūnų ir savo kapą su šalia palaidotais tėvais, ir datas akmenyje. O dabar einam žiūrėti filmo?

- Komedijos?

- Ne, filmo apie tavo sūnų Aurelijų ir žmoną Juditą.

- Toks buvo sukurtas?

- Ne, - atsako mokytojukas, - tai čionykštis filmas, skirtas tau nuraminti. Mat tokie kaip tu, anksti ir staiga mirę, kurie myli, veržiasi atgal pas tuos, kuriuos myli, kurių likimas jiems rūpi, lenda į anų mintis ir sapnus, o kai kurie net tampa bildukais. Tu juk irgi veržiesi iš Didžiosios Juodosios Skylės.

- Gerai, - sutinka Juozas, nusprendęs daugiau niekuo nesistebėti, mat vis dar jaučiasi mokyklos direktorius ir jam nepatogu prieš mokytoją, kuris žemėje vis dėlto buvo jam pavaldus.

Ir jie eina per gražų peizažą: aplink vynuogynai, slėniuose raudonstogiai gražūs kaimai, ant neaukštų kalnų pilys kaip Biblijos paveikslukuose.

- Kaip kokio Italija? - sako Juozas.

- Kas nors panašaus, - atsako mokytojukas. - Mes, šiauriečiai, čia paprastai matome tokius šiltų kraštų vaizdus, kurie žemėje mums atrodė kaip rojus. O pietiečiai mato apsnigtus kalnus ir leidžiasi nuo jų slidėmis. Be to, tai individualu. Kiekvienas, kuris su mumis dabar eina, mato ką nors kita, kas jam miela. Tam ir rojus.

Juozas tik dabar pastebi, kad visi jį pasitikusieji eina iš paskos, ir iškart sužino, kad čia tokia tradicija kartu su naujoku pažiūrėti jam rodomą filmą, kad, jeigu kas, patartų, nuramintų arba vien tikrai pabūtų kartu, palaikytų jam, taip sakant, kompaniją, kad nesijaustų vienišas.

Paskui jie atsiduria prieš didelį namą, labai panašų į tą kino teatrą Laikinojoje sostinėje, kur ekskvienolė Aurelijui kaip savo krikštasiūniui buvo pažadėjusi vietą ložėje, ir nustebęs pasižiūri į mokytoją.

- O ką? - nusijuokia tas. - Pats tas tokiam filmui.
- Teisybė, - sutinka Juozas, - tokio mokykloje uždangstytais langais nežiūrėsi.
Jie įeina į vidų. Juozas su mokytojuku įsitaiso jo sūnui Aurelijui numatytoje ložėje, kiti - kas kur. Salė pilna, užsėstos net pačios pirmos eilės, kur, žinia, prasčiausiai matyti.
- Nemaža publikos surinkai, - sako mokytojukas.
- O ką, tai neįprasta? - klausia Juozas.
- Visaip būna, kartais koks nors šmikis ir vienas žiūri, jeigu būna labai prisidirbęs, o kartais trūksta vietų. Viskas priklauso nuo to, kaip jis tenai elgėsi, paisė to...- ...meilės principo, - įsiterpia Juozas.
- Aha, jau žinai, - linkteli mokytojukas.

- Ar jau galime pradėti? - klausia Juozo į ložę atėjęs jaunas vyras, labai panašus į eksvienuolę, matyt, brolis, sumeta Juozas ir sulaukia išarto - neištarto patikslinimo: „Pusbrolis, žuvęs miške per šukavimą“.

- Prašom, - atsako Juozas, nutaisęs orią miną, manydamas, kad jam reikia elgtis kaip per premjerą, surengtą jo garbei, nors iš tiesų jam labai neramu dėl to, ką ten pamatys.

Ir eksvienuolės pusbrolis duoda kažin kam ženklą, atsigręžęs ton pusėn, kur turėtų būti kino projektoriai. Šviesa salėje pamažu pritemsta ir priešais ekrane pasirodo žodžiai:

Dangiškasis kinematografas pristato Aurelijus ir Judita

Filmas, sukurtas Juozui, knygos „Tarsi gyventa“ herojui, rojaus naujokui Rodomas pirmą ir paskutinį kartą

„Kas čia dabar?“ - viduje nusistebi Juozas ir tuojau sužino, o gal šalia sėdintis mokytojukas jam negirdomis pašnibžda, kad tokia knyga kažkada buvo - kad juos bala, tuos amžinybės laikus - bus? - parašyta, nes jis, jo gyvenimas Žemėje atitiko tam tikrus matmenis, buvo, taip sakant, užtenkamai tipišką ir įdomų, kad atsidurtų knygos puslapiuose, ir jį tenai kažkas perkėlė, pasinaudojęs gera proga. Čia kaip su ta šaka, gulinčia ant tako. Bet kas pro šalį praeis, gal net paspirs, o turintis akį tuojau supras, kad tai beveik gatavas meno kūrinys, skulptūra, jeigu nupjausi va tą šakelę, o aną patrupinsi. Kitam gi reikia viso kamieno, kuris jam yra vien tik medžiaga savo regėjimams išreikšti.

„Aha“, - galvoja Juozas, tarsi būtų skaitęs knygą apie save ar jam rūpėtų kūrybos principai, ir vėl įsigilina į tai, kas rodoma ekrane. Tada trumpi filmo titrai išnyksta. Jie virpėjo ekrane tol, kol Juozas galvojo. Ir jis supranta, kad ir toliau taip bus: kol jis mąstys apie tai, ką mato, vaizdas nesikeis. Laikas čia neegzistuoja, todėl tempas, *action* nėra būtina sąlyga, kad žiūrovai neišsivaikščiūtų. Čia apmąstymų vieta ir visi ieško tam progų. Jam skirto filmo žiūrovai daro savo išvadas, o jis savo.

Ekrane tuo tarpu jau Laikinosios sostinės katedra, įgulos bažnyčia, svogūniškais bokštais pastatas Laisvės alėjos gale, dėl to dar vadinamas Soboru. Viduje viskas katalikiška. Per vidurį iš aukštai nuleistas ant lynų kabantis elegantiškas kryžius su atletišku Kristumi. Jis nedaro kenčiančiojo įspūdžio. Atrodo, lyg kabotų ne laikomas vinių, o vien savo išlavintų raumenų, tarsi darytų garsųjį gimnastikos pratimą, kuris jam teiktų malonumą ir progą parodyti dailią figūrą. Todėl bažnyčioje ne laidotuvių, o pakili nuotaika.

„Teisingai“, - mintyse pagiria Juozas skulptorių, sukūrusį Kristų ir kryžių, ir taip išmoningai jį pakabinusį dizainerį ir ima dairytis po bažnyčią, artipilnę galbūt ir dėl to, kad joje taip jauku. Tada iš zakristijos plaukte išplaukia kunigas, pliktelėjęs, su dailiai krintančia sutana, maloniai šypsantis, ir Juozas jau žino, kad būtent dėl šio kunigo bažnyčia tokia pilna ir kad jis netrukus dings, bus ilgai ieškomas ir tik atsitiktinai surastas nužudytas dėl sukaupto turto ar dėl kažko, ką jo žudikas vis baudžiasi pasakyti ir nepasako. Dabar tas kunigas dar gyvas, vikriai sukasi savo darbo vietoje, švysčioja sutanos skvernais tarsi šoktų. Ima ritualui būtinus daiktus, daro įvairius nugludintus judesius, ir jį gera žiūrėti. „Mielas žmogus savo vietoje“, - galvoja Juozas. Jam irgi patiko suktis mokykloje, švysčioti nušveistais batais, kvepėti „Razyrvaseriu“ ir „Šipru“, būti pavyzdžiu, ir jis taip pat buvo mįslingai nugalabytas.

„Jokių išvadų“, - mintyse sako sau Juozas ir toliau stebi malonųjį, vikrųjį, savo darbu ir užimama vieta besidžiaugiantį kunigą ir lygina su jį patį bratokams išdavusio kolegos Juozo II broliu, kažkuo panašu, tik aukštesnė klasė, vis dėlto Laikinoji sostinė ir vėlesni laikai. „Kiek vėlesni?“

- susizgrimba Juozas, ir kunigas ekrane, tarsi to ir laukęs, ima skaityti ilgą sąrašą, už ką siūlo melstis: „Melskimės už tą ir tą, mirusį tada ir tada“. Ilgas tas sąrašas ir rodo kunigo populiarumą, daug kas nori, kad jis atlaikytų už jų mirusius artimuosius mišias, ir atidžiai pakreipę ausį klausosi jo skaitomų žodžių, išgirdę jiems brangaus asmens vardą atsidūsta, susižvalgo su greta sėdinčiais

žmonėmis, matyt, giminėmis, ir ramiai laukia, kas toliau bus, jau nebe taip atidžiai klausydamiesi, ir tai suprantama - kas jiems darbo, už ką dar bus laikomos mišios. Ilgas tądien sąrašas, ir kai Juozui dingteli, kuo čia dėtas jis, tas šaunus kunigas, gyva savo profesijos reklama, staiga perskaito:

Melskimės už Juozą, žuvusį prieš penkiasdešimt metų.

Tada sujunda, susižvalgo trečiame ar ketvirtame suole nuo pradžios sėdintys žmonės, dabar ekrane rodomi stambiu planu: kresnas, žilstelėjęs vyras, panašus į Juditos tėvą, tačiau sveikos išvaizdos, iškilias, bet ne ligos išpūsta krūtine, juodaplaukė, tiesi, senyva dama, iš akies traukta Juditos bobutė, dar trys jaunesnės į ją panašios damos. Viena jų, geltonai prastai nudažytais plaukais, burbteli: „Pagaliau“, ir sučepsi lūpomis, tarsi kuo iš anksto skonėdamasi. Ir Juozas supranta, atpažįsta, kad tas kresnas vyras - jo sūnus Aurelijus, tiesioji juodaplaukė - jo žmona Judita, o kitos trys damos, matyt, jos seserys, nes jų buvo trys, o viena neką vyresnė už Aurelijų. Jis nusišypso, lengvai atsidūsta, supratęs dangiškujų filmo kūrėjų tikslus: pirma scena praėjus pusei amžiaus po jo mirties, atseit būk ramus, jie išgyveno, nepražuvo, kai juos palikai, ir dar visai pakenčiamai atrodo po tiek laiko. Ačiū Dievui, jokių mirtinų ligų požymių, pokyčiai, taip sakant, amžiaus nulemti, abu net jauniau atrodo negu pagal metus, tad nusiramink, *ruhigBlut*, kaip tu sakai, ir žiūrėk toliau.

Staigus laiko šuolis atgal. Juozas mato ekrane jauną, beveik tokią, kokią paliko, Juditą. Ji stovi prie kapo su mažu Aurelijumi. Juozas žino, kad tai jo kapas, nes buvo matęs jį dar gyvas ligoninėje. Jis palyginti šviežias, be antkapio, su vainikais ir jo vardu ant kaspinių, visai netoli medinės koplytėlės, per Bimono šuolį nuo jos, prie dangiškojo žinyno prisijungęs Juozas dabar jau žino ir kas tas Bimonas, tai žmogus, drykstelėjęs beveik devynis metrus į tolį per Mechiko olimpiadą, kai Aurelijus kaip tik grįžo iš armijos į universitetą, jis buvo armijoje ir mokėsi universitete, topteli Juozui, ir tas šuolis labai nustebino tiek Aurelijų, taip pat bandantį šokinėti, tiek ir visus besidominčius sportu, buvo, taip sakant, metų sensacija.

O dabar Aurelijus dar mažas. Jis su Judita tenai, matyt, stovi pavasariop po jo mirties, nes sniego jau nebėra, bet žolė dar neželia. Judita su tamsiu švarku didelėmis kišenėmis, gedulo juostele, sijonu iki kelių ir juodomis kojineėmis, liūdna - tikras jaunos našlės etalonas. Ji laiko už rankos Aurelijų, aprengtą kostiumėliu, su trumpomis kelnėmis, ilgomis storomis kojineėmis stulpeliais, vienplaukį, šviesia galvyte, susiraukusį, bet neliūdną. Jį tiesiog žilpina saulė, be to, nežino, kokią miną reikia nutaisyti, žiūrint į aparatą, nes niekas neduoda instrukcijų, čia ne ateljė ir fotografas ne profesionalas. Jo, Juozo, tėvas tylėdamas spragteli 6x6 cm formato „Baldos“ mygtuką, paskui Judita, taip pat nieko nekalbėdama apie tuojau išlėksiantį paukščiuką, nufotografuoja jį patį su Aurelijumi. Ir jie išeina iš kapinių, tradiciškai pataisę kelis blunkančius kaspinus, ties Juozo tėvų namu, beveik prieš pat bažnyčią, ji atsisveikina su tėvu ir traukia toliau. Juozui dabar smalsu, kur jie eis, - Judita nusiveda Aurelijų prie miestelio mokyklos, atsirakina mokytojų butą to paties namo antrame aukšte. Ir Juozui aišku, kad jie dabar ten gyvena. Taigi jis buvo palaidotas savo gimtajame miestelyje, o Judita paskui tenai persikraustė ir dirba, nes norėjo būti prie jo kapo kaip kokia dekabriste, galvoja Juozas, tiktai tos sekė paskui savo gyvus vyrus, o ji paskui mirusį, net nesvarbu, kad čia gyvena jo pirmos mylimosios, dėl kurių jiedu jam gyvam esant vis pykosi, ir Judita nenorėjo, kad jis čionai važiuotų ir pati nevažiuodavo. Dabar jai tai visai nerūpi, net gyventi atsikėlė ir labai gedi, net pavydi bepročiams.

Taip ir sako paskui, kitoje scenoje, žiūrėdama pro langą į išprotėjusią malūnininkienę iš to miestelio, kur Juozas buvo direktorius: „Aš jai pavydžiu“. Malūnininkienę dabar visur bastosi, žila, klaiki, nebesižinodama nei kas ji yra, nei kur gyvena. O Judita žiūri į ją ir pavydi. Dėl to, kad labai ilgisi Juozo ir gailisi, kad su juo pirmiau dėl visokių niekų pykdavosi, ilgisi jo glamonių, kuriomis jis stengėsi ją nuraminti, įvertina kaip vyrą, žodžiu, rožinėmis spalvomis mato juodviejų buvusį gyvenimą ir juodomis savo ateitį ir nori kvanktelėti, vaikščioti kvatodamasi po kaimus ir nejausti sielos skausmų, kurie, Juozas tai mato, nemenkesni už jo kančias Didžiojoje Juodojoje Skylėje. O kad būtų galima sugrįžti tenai, Žemėn, ir nepadaryti vieno ar kito dalyko. Bet tai neįmanoma. Juozas tai supranta, ir Judita ekrane, matyt, supranta.

Kitoje scenoje ji puola prie Aurelijaus ir bučiuoja, spaudžia prie krūtinės, tarsi atgailaudama dėl to, kad buvo jį per savo sielvartus pamiršusi ir norėjo bastytis be rūpesčių. Glaudžia jį prie krūtinės nukėlusį nuo supamo medinio žirgo, bučiuoja ir kalba: „Mano aukselis, mano sidabrėlis, mano turtelis. Myliu, myliu spūst, prie širdelės glust“.

„Su gedulo drabužiais, juodaplaukė, žaižaruojančiomis akimis - tikra Ana Manjani, našlės etalonas", - galvoja Juozas nė trupučio nesistebėdamas, kad žino apie tą paskesnių laikų aktorę. Jai žemėje būtų reikėję suvaidinti Juditą, jeigu toks scenarijus būtų buvęs parašytas, bet jie tenai taip atsitvėrę visokiomis sienomis, kad beveik nieko nežino apie vieni kitus, susitikę klausinėja visokių niekų, vos ne apie dauginimosi būdą, nors taip mažai kuo skiriasi, galvoja dabar jau kosmiškai mąstantis Juozas, žiūrėdamas į Juditą, bučiuojančią, maigančią, kamuojančią nukeltą nuo medinio arkliuko Aurelijų, ką tik lingavusį ant savo obuolmušio pirmyn atgal ir traukusį: „Mamyte, nupirki man žirgelį, aš josiu ginti Lietuvos".

„Pati ta daina bratokiškos mokyklos vedėjos vaikui", - šypteli Juozas, vis dar vartojantis savąj terminą naujai valdžiai ir santvarkai apibūdinti. Jo nuomone, jis tam kol kas labiausiai tinka. O Aurelijus, kaip jis? Taip pat nori kvanktelėti, kad nebėra Juozo. Pagal jo elgesį nepasakysi. Jis žaidžia su savo žaislais, kurių visai nemažai turi tokiu stygiaus metu. Dar vieną žirgelį, tiksliau, jo galvą, pritvirtintą prie pagaikščio su dviem ratukais, skirtą „jodinėti" lauke, medinį automobilį, visokių piramidžių. Jis šuoliuoja ant to žirgo lauke, burgzdamas trauko paskui save medinį automobilį, kažkuo panašų į Juozą trissyk kaip Pazolinį pervažiavusią „polutorkę", ir net naudojasi savo, kaip mokyklos vedėjos vaiko, padėtimi.

Šlaku išpiltame mokyklos stadione suka ratus toks baiginėjantis mokyklą vyrukas. Jis kiek išgalėdamas mina savo nuleistomis riestomis rankenomis dviratį, ruošiasi kažkokioms varžyboms, per kurias viliasi gerai pasirodyti ir galbūt prasimušti. Žodžiu, treniruojasi ir paima per pertrauką pavežioti Aurelijų. Pasisodina jį ant rėmo ir apskrieja kelis ratus beveik tokiu pat greičiu, kaip pirma. Aurelijui baisu, kad nenukristų, jis rėkia iš baimės per posūkius, kai dviratis palinksta į stadiono vidų ir, rodos, tuoj tuoj grius, mat dar nežino, kad taip reikia, nes pirmąsyk važiuoja dviračiu, išvis nesuvokia, kodėl jis negriūna, juk yra tik su dviem ratais. Jam dabar apskritai atradimų ir stebėjimųsi metas. Ir Juozui, žiūrinčiam į vežiojamą Aurelijų, galvoje šmėsteli kitas vaizdas...

...keliu tarp aukštų pusnių važiuoja sunkvežimis, kurio kėbule, žino, karstas su jo kūnu ir du šiltai apsimuturiavę vyrai, atrodo, Juditos svainiai, o kabinoje šoferis ir Judita su Aurelijumi ant kelių. Aurelijus verkia, kai šoferis sustoja atsikąsti kelio ir atidaro duris, nes jam tada nuo vidun įvirtusio šalčio ima skaudėti keliukus, ir stebisi, kad telefonstulpiai tarsi lekia į jį, kai sunkvežimis juda...

Vyrukas ekrane sustoja, nukelia nuo rėmo Aurelijų ir važiuoja toliau tai pagreitėdamas, tai tolygiai mindamas, žodžiu, vykdo savo treniruotės programą. Aurelijus pamažu atsikvoši iš baimės, nusiramina ir paskui netikėtai išbėga į stadiono taką ir ima prašyti: „Dar, dar pavežk!" Matyt, pajuto svaigulio skonį. Kiek atradimų per vieną dieną! Bet vyrukas nenori jo daugiau vežioti, jam rūpi ruošti varžyboms. Jis, atrodo, jau gailisi, kad pirma pavežiojo Aurelijų. Ir tas bėga namo pas mamą: „Dar noriu, dar!" Ir ką daro miestelio pedagogė Nr. 1, sako: „Užteks, negražu gristi, Aurelijau"? Ne, ji išeina į lauką ir prašo: „Pavežiok jį dar, Baliūnai, - matyt, tokia to mokinio pavardė, - aš pirma pro langą mačiau, jūs taip gražiai važinėjotės". Mat visų pirma yra labai gedinti našlė, neseniai karštai mylavusi Aurelijų, tylomis atsiprašinėdama, kad norėjo išprotėti ir palikti jį likimo valiai, ir tik tada pedagogė. Ir Baliūnas vėl pasisodina ant rėmo Aurelijų ir suka su juo aplink stadioną. Bet Aurelijui jau nebe tas, jis junta, kad vežiojamas ne iš geros valios, o tai visai kas kita. Jam gėda, kad atsivedė mamą ir privertė Baliūną jį vežioti. Ir Juozas tikisi, ne, žino, kad sūnus tos pamokos nepamirš ir daugiau niekada nesieks malonės per prievartą. Gražus tai, bet skaudus bruožas, tokių tyrų akimirkų reta, ir tas pačias jų išsiilgę žmonės dažnai pagadina, kaip pirma Aurelijus, kuris nukeltas nuo dviračio šūkteli prie lango: „Einu pas dieduką", ir drožia sau. Judita jo nesulaiko, ir Juozas salėje nesijaudina, nes jo tėvų namas čia pat, už poros namų per kelią, kuris beveik nevažinėjamas. Keli vežimai per dieną ir kada ne kada koks sunkvežimis, dar rečiau „lengvoji", paskui kurią kaimo vaikai lekia puskilometrį ir uosto dūmus, nes jiems gardus jų kvapas. Jie ir taip būriais eina per kaimus su terbomis ir, jeigu reikia, gali jau paaugusį pasirinkti, ne tokį varlių kaip Aurelijus, ypač tie „vilkiukai", kažkaip perplaukę upių tėvą ir dabar rankas bučiuojantys dėl duonos kąsnio, kitaip tariant, besielgiantys visai nearižiškai. Ir Juozo tėvas laiko vieną tokį priklydusį „vilkiuką", kurį vadina bernu ir šaukia „Jonu", bet pasivedęs už tvartuko ir daržinės kombinacijos liepia jam dėtis nebyliu. Sako: „*Nicht sprechen, schweigen, taubstumm*". Tarsi kurčias žmogus galėtų išimtinai reaguoti į žodį „Jonas". Juozas šypteli iš tokios naivios tėvo konspiracijos ir dėl to, kad bratokų laikais, kai neteko ir tų savo kelių užkuriomis gautų hektarų, tėvas laiko berną, kuriam išvis nėra kas veikti, nebent paskaidyti malkų ir atnešti vandens.

„Keistas dalykas pas mus su tais vaikų vardais, seniau žydukus savaip vadino, dabar prūsus“, - galvoja Juozas. „Bernas Jonas“, maždaug Baliūno amžiaus arijas, atidaro vartelius, įleidžia Aurelijų ir apgina jį nuo didelio raudono gaidžio, kuris kažkodėl puola vaiką, kai būna vienas, šoka ant pečių ir kapoja snapu, tarsi tas būtų konkurentas ar kiaunė. Esama keistų gaidžių.

Juozo tėvas sėdi verandoje ir siuva skrandą. Dabar beveik vien tiktai milinių frenčių mada ir skrandų. Jis viską pats padaro - kabes pasmakrėje ir sagas, kurias išpjauna iš medžio ir apraukia nuskusta avies oda. Manufaktūra, rankų darbas, tačiau apmokamas ir vertinamas mažiau už fabrikinį, toks metas. Aurelijus tarsi tapęs jo gizeliu, jis stebi, kaip skutama oda, vaškuojamas storas siūlas sagoms, minamas „Zingeris“. Visą mato, supranta ir... rūko su Juozo tėvu per pertraukas „Pamirą“. Taip, tėvas atsitraukęs nuo siuvamosios duoda jam rūkyti ir sako: „Papsėk, papsėk“ kitaip sakant, trauk, kad cigaretė neužgestų, matyt, kad Aurelijus jaustųsi lygiavertis partneris. Vaikas jam iš tiesų padeda, nueina į parduotuvę ir parneša reikiamo numerio siūlą, rūkyti. Prie juodviejų partnerystės, atrodo, visi pripratę ir ji nieko nestebina. Ir Aurelijus su juo, atrodo, geriau jaučiasi negu su tarp kvanktelėti ir nekvanktelėti besiblaškančia Judita. Vaikai tokių dalykų nesuvokia. Su suaugusiais jiems turi būti tiesiog gera, jie nesupranta jų į praeitį ar ateitį orientuotų ašarų ir gali verkti tiktai esamuoju laiku. Aurelijui gera reiškia vaikščioti pas senelį, rūkyti su juo ir kalbėti apie rimtus dalykus. Miestelyje lyg ir nėra kitų vaikų, o gal yra, bet Aurelijus su jais nežaidžia, matyt, todėl, kad jam labiau patinka rimta senelio kompanija. Šio metodas bendrauti su Aurelijumi išvis labai savotiškas, jis ne tik rūko su juo, bet ir moko nepadorių dainų, pavyzdžiui: „*Chodz do chrustu*“, ir juokiasi, kai vaikas dainuoja. Aurelijus auga dvikalbėje aplinkoje.

Juozo motina kartais ateina į verandą, paduoda ką nors, pavyzdžiui, Aurelijui obuolį, tėvui arbatos, palinguoja galvą matydama, kaip vyras kvailioja su vaikaičiu ir išeina. Atrodo labai prislėgta ir beveik nešneka, apsigaubusi tyla nuo to laiko, kai žuvo Juozas, jų viltis, ir dukterys ištekėjo už bratokų karininkų. Nuo tada pasaulis jai sugriuvo ir ji tiktai tyliai egzistuoja tarp jo griuvėsių.

Ir Juozui dingteli, kad jo žūtis didžiausia bėda, ko gera, buvo ne Aurelijui, kuris j o išvis neprisimena, ne Juditai, kuri paskui, matyt, vis dėlto pasirinks nekvanktelėjimą, o tėvams, sudėju šiems į jį - ką? viltis, lūkesčius? - kažin, kažin ar tėvai iš savo vaikų ko nors tikisi, ir jeigu šie atsigula po velėna pirma jų, jie, matyt, tiesiog pasidaro tokie kaip jo motina tame filme, užsidarę ir tarsi jau nebe to pasaulio.

O tėvas dabar štai važiuoja su Juditos išpustytu Aurelijumi į miestą aplankyti dukterų. Pašto vežimu, Aurelijus su apskrita kailine kepure sėdi jam ant kelių. Važiuoja tuo pačiu duobėtu keliu, kuriuo Juozas vaikščiojo į gimnaziją, o paskui į seminariją. Tuo pačiu, kuriuo pirmąsyk parsivedė pas tėvus Juditą. Kas antras žingsnis bučiuodamas ir gundydamas paeiti į šalikelę. Judita ėjo, nes jie jau buvo tai darę. Ir tas žygis į Juozo tėvų namus užtruko beveik visą dieną. Juozas vis aiškino, kad niekas nepamatys ir liovėsi tik tada, kai jam per sėdynę lyžtelėjo iš kažkur atsiradusi karvė ir labai jį išgąsdino... Juozas ir dabar krūpteli prisiminęs ir apsidairęs pamato, kad ekranas juodas, o dauguma žiūrovų šypsosi. Gal ir jie kaip nors matė ar žino, apie ką galvojo Juozas? O varge! Juozas sutrinka, bet paskui vėl lyg niekur nieko žiūri į ekraną. Kur tėvas su Aurelijumi važiuoja aplankyti dukterų. Jie apsidengę kelius, kad nebūtų šalta. Ruduo. Miškelis pasipuošęs visais įmanomais žalios ir rudos spalvos atspalviais, už jo pasirodo miestas.

Jau praėjęs tas metas, kai tėvas linkėjo jaunėlei pagimdyti kačiuką, dabar pripažįsta dukraitę ir vyresniosios dukters sūnų, bet Aurelijus jam svarbiausias vaikaitis. Jis išvis gana tvirtai jaučiasi, o gal viską nustūmęs gilyn į vadinamą pasąmonę ir dedasi esąs kietas, nes kažkam reikia tokiam būti tarp besigalaujančios iš sielvarto žmonos, marčios ir pasaulį atradinėjančio vaikaičio. Šiaip ar taip, plepa su žentais jų kalba, geria su jais vorką ir nieko nešneka apie okupaciją, Juozo mirtį ir miškus. Jis kaip normaliais laikais svečiuojasi pas dukras ir žentus, vienas kurių, jaunėlės vyras, bratokų kariniame dalinyje komanduoja šoferių skyriui, o vyresniosios antra pusė, jau kapitonas, dirba tiekime, todėl ant stalo netrūksta „tušonkos“ ir kitų to meto deficitų, kapitonas truputį pašiepia jaunėlės vyrą, kad tas jau kauštelėjęs, mat mėgsta pagerti, bet šiaip atmosfera prie stalo draugiška. Tėvo ir dukterų šeimų vakaronė prie stalo su svaigalais ir užkanda.

Aurelijus tuo metu iš mandagumo truputį pabendrauja su vaikais, jaunėlės dukra ir vyresniosios sūnumi, metais kitais jaunesniais už jį. Jis patampo grindimis pusbrolio gremzdžišką medinę „polutorkę“, pagiria klaikią pusseserės lėlę ir greit pasišalina, su tais mažiais jam nuobodu, jie kalba vien tiktai apie savo kvailus žaislus ir žaidimus. Baisus čia daiktas, kad pusbrolis sako sukęsis karusele. Užtat jis važiuo ant dviračio rėmo, nors, tiesa, tos pramogos galas buvęs

nemalonus. Kodėl? O todėl! Aurelijus nenori to aiškinti, negi jie supras, ir eina pas suaugusius. Jie kaip tik kalba apie bulvių derlių, kuris rūpi tiekėjui.

- Jeigu nelis, bus neblogas, - sako Aurelijus tiekėjo kalba, jis, pasirodo, ir ją moka, čia tai bent!

Aurelijus pareiškia savo nuomonę dėl būsimo bulvių derliaus, galimybių aprūpinti jomis bratokų kariuomenę ir pasiekia ką? Ne, ne į žalsvą popierių suvyniotą ilgą mėtinį saldainį, o „Belomoro“ pakelį, išsitraukia vieną papirosą, padaužo jį mundštuko galu į stalą, įspaudžia kaip įgudęs rūkorius mundštuką per vidurį, įsikanda, užsidega papirosą ir atsilošia kėdėje, pasiryžęs išklaudyti, ką atsakys į jo argumentą tiekėjas. Tačiau tam jau bulvės neberūpi. Suaugėliai visi keturi nustėrę spokso į jį, tik tėvas kikena.

- Jis rūko? - klausia rimtasis tiekėjas, ir šoferių viršininkas atrodo tuo pasipiktinęs, nors verčiau tylėtų, nes pats jau kaip reikia įmetęs.

- Na, taip, - atsako tėvas, - kas čia tokio, papsėk, Auriuk, papsėk.

Ir Aurelijus papsi, o tie prie stalo piktinasi viens per kitą, kur tai, girdi, matyta, kad toks bamblys rūkytų, ir jų vaikai, žiūrėk, užsinorės. Šoferių vadas jau taikosi atimti iš Aurelijaus papirosą. Bet Aurelijus neduoda, o tėvas jį užstoja, negi leis skriausti atsivežęs. Situacija - visiškas patas. Tada tiekėjui nušvinta protas, jis plekšteli sau delnu per kaktą ir sako:

- Taigi jis visai nerūko! Tik vaizduoja.

- Kaip tai? - klausia Aurelijus.

- Paprastai, - atsako tiekėjas. - Bet tu užtrauk, užtrauk, - ragina.

- Kaip užtraukti?

- Na, į save dūmus įtrauk, tu juos tik burnoje palaikai ir išleidi.

Aurelijus nė nemanė, kad reikia daryti kitaip, todėl sako:

- Na, tai kas?

- O tas, kad niekas taip nerūko, jeigu neįtrauki, vadinasi, nerūkai.

Tetos, Juozo seserys, dabar ima šaukti, kad nereikia, gana juokauti, tegu išmeta papirosą ir baigta. Bet tiekėjas laikosi savo, jis žinąs, ką darąs, matyt, turi šioje srityje praktikos.

- Trauk!

Ir Aurelijus, norėdamas parodyti, kad jam vieni juokai rūkyti vyriškai, užsitraukia dūmą ir tarsi gavęs kanopa į kaktą nusirita nuo kėdės, ima gaudyti kvapą, springti, trūkčioti visu kūnu, blaškytis, mėlynuoti jau visai natūraliai, o ne apsimesdamas, kaip tada pirmą išvadavimo - vėl okupavimo dieną, kai bratokų kareiviai, Juozui su Velniu išėjus į mišką pasislėpti, norėjo vyriškai pasidžiaugti Judita ir jos rudake kumpanose padėjęja. Visi nusigandę apstoja besigaluojantį vaiką, paskui tėvas paima jį ant rankų ir nunešęs į kitą kambarį paguldo į lovą. Trumpam išvirtęs iš koto Aurelijus rauda kruvinomis ašaromis ir piktai dėbčioja į tiekėją. Jam pikta ant jo, baisu to, ką patyrė, ir gėda, kad taip apsijuokė.

Jis kitą dieną išvažiuoja jam taip ir neatleidęs, bet daugiau neima į rankas cigaretės, ir Juozas už tai dėkingas tiekėjui, nors iš pradžių pyko ir buvo beeinąs prie ekrano aiškintis, lyg tai būtų ką padėję.

Paskui Aurelijus vėl žaidžia su savo palyginti gausiais žaislais, truputį bendrauja su kito mokytojo vaiku, mažesniu už jį ir akiniuotu, nes ir tėvas jo akiniuotas. Tame name dabar net trys akiniuočiai. Trečias gyvena tame pačiame bute, kur ir Aurelijus su Judita, jie vaikšto per jo kambarį. Tasai akiniuotis, išstypęs tik ką po vidurinės bernas, rytais vilgo vandeniui plaukus ir spaudo bangas, mažasis jo kairės kojos pirštas keistai užšokęs ant bevardžio. Aurelijus tai pastebi, pamatęs išlindusią iš po antklodės koją, ir paklausia, kas jam yra. Akiniuotis atsako, kad jo pirštas sužeistas kažkokiam mūšyje ir dėl to jis turįs baltą bilietą. Tai, girdi, jo dalyvavimo kare atmintis, bet prikanda liežuvį, kai Aurelijus paprašo plačiau papasakoti, kur, kada ir kieno buvo sužeistas. Jį, atrodo, domina tokie dalykai. Bet akiniuotis numykia, kad tai nesvarbu, ir prašo daugiau niekam apie jo pirštą nepasakoti, jis, girdi, esąs kuklus žmogus ir nenorįs kalbų apie save. Aurelijus sako suprantąs, bet, atrodo, lieka kažkuo nepatenkintas, tas pirštas jam kelia įtarimą, žodžiu, pokalbis apie jį jūdviejų nesuartina.

„O kas gi tenai tokia?“ Taigi Juditos bobutė Rozalija, ji atvažiavusi prižiūrėti Aurelijaus, padėti Juditai, kad ta turėtų laisvas rankas. Šiaip ar taip, būti mokyklos vedėja ne juokai. Konferencijos apskirtyje. (10 km Juozo išvaikščiotu keliu pėsčiomis, nes joks transportas nevažinėja. Aurelijus žiūri pro langą, laukdamas jos grįžtant, ir pamatęs pareinančią ties paskutiniu gretimo kaimo namu bėga pasitikti.) Jai net naktimis reikia palikti namus ir eiti surašinėti kaimiečių į vadinamus kolūkius. Bratokų kareiviai juos suvaro į didžiausią trobą, ir Judita turi pasakoti, kaip gerai dirbti išvien, turėti

bendrus arklius, plūgus, karves, laukus. Taip esą smagiau, ir kartais, jei agitbrigadoje būna kino mechanikas su aparatūra, rodo jiems linksmus filmus apie tiesiog operetiškai mielą kolūkiečių, naujas žodis, gyvenimą bratokų šalyje. Jie tenai apsirengę gražiais tautiškais drabužiais, dirbdami tiktai juokiasi, dainuoja, visai neprakaituoja, nors filmuojama, atrodo, pietuose, kur karšta, lenktyniauja vieni su kitais, dėdami į tai visą širdį, paskui taip pat su muzika, dainomis, nė kiek nesiraukydami atiduoda derlių ir gyvulius valstybei, pristato jį raudonosiomis gurguolėmis, t.y. raudonomis vėliavomis papuoštomis „polutorkėmis“ arba vežimais, be to, nuėmę derlių smagiai puotauja, gražiai pagerbia lenktyniavimo nugalėtojus ir posmais pašiepia tinginius, kurie paskui susi-gėdę pasitaiso ir kartais net patys ima pirmauti. Tokius tad filmus rodo Judita. Jie tokie priešingi vietos ūkininkų gyvenimui, kad šie po žodžio „konec“, rodos, turėtų tuojau pulti ir visi susirašyti į tuos smagius kolūkius, kur žmogui nuo veido nenuėina šypsena. Tačiau nepuola, kartais nė vienas neįsirašo, nors ir laikyti per naktį. O jeigu įsirašo, tai toks, kuris beveik nieko neturi ir įsivaizduoja, kad jam bus geriau, jei taps visos apylinkės plūgų, arklių, karvių ir laukų bendrasavininkiu. Tačiau tokių reta net tarp pačių didžiausių plikšių, nes aplink miškuose daug Velnio žmonių, kurie to daryti nepataria. Jiems nepatinka idėjos, jog kolūkiečiai paskui su tomis raudonosiomis gurguolėmis viską veš atiduoti valstybei, be to, kam tos pertvarkos, jeigu va per Kalėdas arba Velykas ateis amiai ir reikės vėl atsidaryti. Todėl Juditos veikla, tiesiai tariant, neproduktyvi. Ar ji turi dėl to nemalonumų? Na, bratokai ir jų pagalbininkai jai nieko nedaro, bet sako, kad reikės tol vaikščioti po kaimus, kol visi susirašys. O kas labai atsisakinės ar šakosis, tas su visu savo nesąmoningu peru važiuos pas baltas meškas persiauklėti, su vienu (sic!) maišiuku daiktų ir provizijos galvai. Taigi jie turi ir kitų svirtų, ne tik kiną. O Velnio žmonės? Jie kažkodėl nieko nedaro Juditai už tai, kad ji duodasi su tokiais filmais po kaimus. Kartą, einant su keliais bratokų kareiviais ir sribais, tokiais jų padėjėjais, pro pamiškę, kažkas tankmėje sužvanga, suskamba, aiškiai ne pririštų karvių grandinės, ir Judita persižegnoja, nepaisydama to, kad mokytojai tokioje draugijoje žegnotis visai netinka, bet daugiau nieko neatsitinka, nesutrata pro šakas šūviai, neišleikia ūbaudami miško broliai, ir jie persigandę eina toliau. Velnio žmonės, matyt, nemano reikalinga ką nors daryti Juditai gal dėl to, kad Aurelijus buvo jų vado krikštūsūnis, o gal kad ji per daug nesiplėšė, sakė tik tai, kas būtina, o gal jai tiesiog sekėsi. Ką gali žinoti, kaip ten buvo?

Kartą iš apskrities pas ją atvažiuoja jūdviejų kolaboruojantis kursioakas Kostas su vienu bratokų pareigūnu. Pareigūnas Juditos paklausia, ar ji mokanti laikyti liežuvį už dantų. Jeigu taip, tai ar nepabūtų miestelyje jų ausimis ir akimis? Kostas siūlo neatsisakyti, be to, stoti į jų partiją, kad paskui, kurį laiką pabuvusi tuo, kuo prašo pabūti jo draugas bratokas, galėtų persikelti į miestą, tapti kokios nors didelės mokyklos direktore, amžinai nedirbti šito bažnytkaimio pradinės vedėja. Judita paaiškina bratokui, kad mielai pabūtų, kaip jis sako, ausimis ir akimis, bet esanti labai plepi, pati žinanti, kad tai negerai, bet nieko negalinti sau padaryti, va ir dabar jai esą knietėte knieti pirmam pasitaikiusiam pasakyti, apie ką jie čia kalbėjo, dėl to negalinti ir į partiją stoti, tenai juk irgi esama savų paslapčių, nors toks Kosto pasiūlymas jai darąs garbę. Šitaip dėsto Judita atsisakinėdama bendradarbiauti su bratoko organizacija ir narystės jų partijoje. Ir Juozas tuo stebisi, jis manė, kad Judita Aurelijaus labai sutiks. Bet ji, atrodo, gudresnė už jį, išsisuka nė vieno neįžeidusi, numenkinusi save, neverta, girdi, tokio pasitikėjimo. Ir Juozas kelia prieš ją kepurę, jis nesugebėjo taip gudriai veikti, nors, kita vertus, kažin ar turėjo kaip vyras tokią galimybę.

Bet ne visi laikosi nuošalėje, yra tokių, kurie veržte veržiasi į bratokų organizacijas. Pavyzdžiui, tas bangas spaudantis bernas su kreivu, ant gretimo lipančiu mažuoju kojoms pirštu. Jis kartą prisipažįsta per jo kambarį vaikštančiai savo viršininkei Juditai, kad yra ne tas, kuo dedasi. Ne dėdės mieste išaugintas ir išmokytas našlaitis, o dvarininkų, pabėgusių su arijais, dipukų vaikas. Be to, pats buvęs SS savanoris, priimtas į jų dalinius dėl išstypimo, amžiaus tada niekas jau nepaisė, bet tiktai trumpai vilkėjęs juodą kaukolėmis papuoštą uniformą. Po poros savaičių pamatęs, kad darosi riesta, Karaliaučiuje ją nusimetęs, pakeitęs į pabėgėlio drapanas ir, atkirstas bra-tokų armijos, priskiedęs, jog buvęs prievarta išvartytas kasti apkasų. Paskui grįžęs pas dėdę, baigęs vidurinę ir pasiprašęs čia dirbti, dėstyti matematikos ir fizikos, nes tie dalykai jam mokykloje geriausiai sekėsi. Jis pasirašęs bratokus tenkinančią biografiją ir ją atmintinai išmokęs, bet manęs, kad dėl visa ko nepakenktų kur nors įstoti. Kad ir į tą jų komjaunimą, nes amžius pats tas. Judita sako, kad dėl stojimo abejojanti, pati vaizduojanti nepribrendusią jokiems stojimams ir mananti, jog tai geriausia. O apie išstypėlio prasimanytą biografiją pasižada niekam nieko nesakyti, tylėti kaip

pelė po šluota, svarbu tikrai, kad bratokai neišsiaiškintų, jog ji mitinė, ir neįleistų SS uniformą nešiojusio berno į kaliūzę, ko gera, ilgam. Taip jie tampa tarsi bendrininkais. Ir Judita jau tirta, kad bernas nesudegtų, nes tada klius ir jai. Tad pati įklimps per jo kvailą prisipažinimą, nors iki tol viską darė be priekaištų. Ir Juozas pyksta dėl to ant berno su kreivu pirštu, jis nepatinka jam kaip ir Aurelijui.

O Juditos bobutei, tai su „štoku“ vaikštančiai matūzališko amžiaus liesai didingai senei, patinka. Kad jis ponų vaikas, ji sako aiškiai matanti, nors akiniuotis ir nepasisakęs. Rozalija nė trupučio nesolidari su proletarais. Ponai jai patinka, nors per juos liko merga su vaiku ir patyrė visą moteriškų bėdų ir skriaudų gamą. Juditos tėvas, medkirtys ir vienu metu susipratęs proletaras, ją už tai niekino ir vadino kvaile, o ji savo ruožtu laikė medkirtį juodnugariu ir čia, pas Juditą, viską pamiršusi ar galbūt suminkštėjus labuonei, aiškina, kad jos vyras - užsienin pabėgęs grafas, kaišioja į savo kalbą šlėktiškus posakius, o Aurelijų vadina „Aurelijušu“. Judita už tai ant jos pyksta, tildo. Tačiau Rozalija nors į amžiaus galą nori pabūti laikoma grafiene ir visiems pasakoja savo pagražintą biografiją, kai tuo tarpu daug kas mielai prisimintų jos tikrąją, tada pačią tą. Rozalija, ko gera, ir bratokų pareigūnų priremta prie sienos būtų neišsivadėjusi savo pasakų, bet, laimė, iki to neprieinama.

Rozalija nelabai mėgsta savo judraus globotinio Aurelijaus, nes nespėja paskui jį su „štoku“, ir kartą, kai tas pradangina buto durų raktą, pasiskundžia savo garbinamam išstypėliui, tas griežtai užrinka, ir Aurelijus pasijunta kaip perkūno trenktas, kaip tada, kai tiekėjas privertė užsitraukti dėmą, nes iki tol niekas ant jo nebuvo rėkęs tokiu „storu balsu“, kaip jis sako iškart nudulkėjęs pas Juozo tėvus, ir nuo to laiko tampa išstypėlio priešu, filmą žiūrintis Juozas taip pat. Ir ne be reikalo, tai patvirtina paskesnės scenos, kai atvažiuoja išstypėlio pusbrolis. Jis taip pat susiproletarinęs biografiją ir taip radikaliai, kad net įsitrynęs į stribus ir turi pistoletą. Jis pats šauna iš jo į išstypėlio kambario lubas, kai jie tenai geria, ir duoda pykštelėti Aurelijui. Šūvis toks garsus, kad Aurelijui vos neplyšta ausų būgneliai, bet jis pykšteli verkdamas ir gulėdamas aukštiekninkas šalia pusbrolio ant sofos. Nuo tinkuotų lubų pabyra tinkas ir jose visam laikui lieka dvi tarsi išgręžtos skylės, o Aurelijus ilgam įsimena klaikų šūvio garsą ir niekad daugiau nebenori šauti ar ką nors sprogdinti. Išstypėlis paskui skelia į ausį pusbroliui, bet ne už tai, kad davė šauti į lubas Aurelijui ir pats šovė, o kad tas pašoko su Judita. Jis nenori, kad Judita su kuo nors šoktų, net su pusbroliu, todėl nusiima akinius ir vožia. O kitą dieną, stribams ir pusbroliui kažkur išsiruošus važiuoti su sunkvežimiu, matyt, vėl žmonių varyti į kolūkius, nes sunkvežimyje yra ir kino aparatūra, Judita paprašo, kad jai į sunkvežimį padėtų įlpti sykiu važiuojantis išstypėlis, ir tas taip išraiškingai padeda, kad miestelyje pasklinda kalbos, o Judita nustoja lankytis pas Juozo tėvus.

Kiek laiko praėję nuo Juozo mirties? Na, gerų pustrėčių metų, nes penkerių Aurelijus jau sėdi mokykloje, pirmoje klasėje, ir moka perskaityti visą elementorių, ne tik Aa puslapį, bet ir Rr: „Rokas kalvis. Rokas kala ir nukala. Rokas nukala pasagą ir tris vinis“. Aurelijus, pasirodo, ne tik auksinis vaikas, supratęs, ką daryti tada, kai bratokai atėjo prievartauti Juditos, bet ir vunderkindas. Juozas negali juo atsidžiaugti, tačiau giedras jo mintis apie sūnų truputį sudrumsčia atvažiavusi iš apskrities inspektorė. Jai iškart krinta į akis už visus mažiausias, suole beveik nematomas Aurelijus, ir ji pasidomi, kas jis toks ir kodėl čia sėdi. Paskui ima tikrinti jo vunderkindiškus sugebėjimus ir pasirodo, kad Aurelijus iš tiesų gali perskaityti bet kurį puslapį, tarkim, Mm: „Mama. Mama mala“, bet negali pasakyti, kur žodyje „mala“ yra raidė „m“ ir kur „1“, taigi moka skaityti tik tą vieną knygą, kitaip tariant, yra išmokęs ją atmintinai klausydamas ir žiūrėdamas, kaip ją skaitė Judita. Inspektorė uždraudžia Aurelijui eiti į mokyklą, nors jis galbūt greitai išmoktų skaityti ir taip, kaip ji nori, nes, pavyzdžiui, visai neblogai skaičiuoja, išmoko vaikščiodamas pirkti Juozo tėvui siūlų ir „Pamiro“. Taigi per tą vizitaciją paaiškėja, kad Aurelijus gabus, tačiau ne vunderkindas, ir jis pašalinamas iš mokyklos, nes yra perpus mažesnis už kitus pokario vaikus, pradėjusius mokytis nuo aštuonerių, devynerių ar net vyresni. Juditos priaugančioje mokykloje yra jau kaip reikia ūsuotų, rūkančių, vaikščiojančių į šokius ir miškelyje pašaudančių į taikinį vyrukų. Priaugančia mokyklą padaro tėvai. Jie ateina prieš mokslo metus pas Juditą ir pasako paskaiciavę, kad jų baigusius paskutinę klasę vaikus per brangu būtų toliau leisti į mokslus mieste, tad ar Judita su savo pedagogais, matyt, turėdami galvoje abu akiniuočius ir vieną grožiu neapdovanotą senmergę, negalėtų jų toliau mokytį. Jie už tai atsilygintų natūra: grūdais, bulvėmis, daržų gėrybėmis ir mėsa. Tarkim, nušertais paršais. Juditos paršas neseniai nudvėsė nuo raudonligės ir buvo paverstas nelabai vykusiu ūkišku muilu. Mat verdant pamažino ar padaugino muilakmenio. Todėl ji

susimąsto, pasitaria su kolegomis ir už tam tikrą augalinių ir gyvulinių produktų kiekį sutinka priauginti dar vieną klasę, jeigu, žinoma, apskritis leis. Apskritis neturi nieko prieš, ir mokykla tampa priaugančia, o kaimo švietėjai turi ką dėti į puodą, nes tuo punktu vis dar striuka -parduotuvėje tiktai silkės, forminė duona ir pilki sausainiai.

Kaip per karą, galvoja Juozas, užaugęs žemės ūkio krašte, kur valgymo buvo kaip tik perteklius. Tik su pinigų striuka. Kada gi jie bent koją įkels į tą laimingą rytojų? Kodėl viskas taip stovi vietoje? Bet dangiškojo filmo kūrėjai jam neduoda įsitraukti į ekonominius svarstymus ir staiga teškia naują sceną.

Judita pasišneka su Juozo tėvu ir pasiklausia, ką daryti, nes išstypėlis jai pasipiršęs. Tėvas pataria pagalvoti, bet sako nedraudžias, nes ji esanti jauna graži moteris ir be vyro neišgyvensianti. O motina išvis nieko nepasako. Tarsi jai būtų nesvarbu tai, ko klausė Judita.

Kitoje scenoje išstypėlis jau fotografuojasi su Judita ir Aurelijumi, tai yra paspaudžia į Juditą ir Aurelijų nutaikyto ir priešais pastatyto aparato mygtuką ir, kol tas zirzia, pribėga prie jų ir pats atsigula ant sofos šalia Aurelijaus. Tada aparatas trakšteli ir nufotografuoja visus tris. Toje nuotraukoje ant šono gulinti, galvą parėmusi Judita gana linksmi šypsosi, viduryje gulintis baltapūkis Aurelijus nutaisęs skeptišką miną, o šalia jo išsipleikęs išstypėlis žiūri į Juditą kaip katinas į lašinius. Paskui vakare jis užsidaro su Judita savo kambaryje, o Rozalija ir Aurelijus lieka kitame.

Suprask, išstypėlis ir Judita - jau pora. Ir jokios erotikos, audringų ar anemiškų scenų, matyt, dangiškoji kinematografija jų netoleruoja ar taip tausoja Juozo jausmus. Jis tikrai nenorėtų matyti, kas tenai vyksta.

Beje, išstypėlis jau važinėja garsiai parpiančiu ižu su priekaba. Jis linkęs prie technikos. Bet iš kur pinigai, *Pinkepinke*, kaip sakė arijai. Gal išstypėlis, tarkim, atsikasęs savo pabėgusių tėvų paslėptą auksą sidabrą. Tėvas jam nebūtų patikėjęs tokios paslapties. Jis vos nenumirė nuo infarkto, kai išstypėlis pabėgo iš namų ir įstojo į SS. Tad iš kur rubliai? Gal bratokai jau pakėlė mokytojams algas, kad tie nevaikščiūtų pėsti. Bratokai neskuba kelti algų nei mokytojams, nei dar kam nors.

Jų galutinis tikslas - išvis panaikinti algas, padaryti taip, kad visi dirbtų kiek įmanydami be jų ir imtų tik tiek, kiek reikia. Bet iki to dar toli. Kol kas Judita ir išstypėlis gauna kuklias algas. Juozas taip ir nesužino, iš kur šlamantys, ir jam dėl to neramu. O naujasis Juditos vyras važinėja su savo ižu tokia mina, lyg būtų padaręs amžiaus aferą, kurios niekas neat-kapstys. Aurelijus nenori važiuoti jo motociklu ne todėl, kad numano, kuo viskas kvepia, o kad motociklo duslintuvai jam degina blauzdas, jis dar nelabai pasiekia paminų ir bijo nukristi. Juozo sūnus jau nebe tas kosmiškai mąstantis padaras, koks buvo gulėdamas lopšyje. Dabar kosmiškai mąsto Juozas. Iš dalies.

Paskui jie, išstypėlis, Judita ir Aurelijus, važiuoja motociklu prie ežero maudytis ir vėl fotografuojasi tuo pačiu būdu. Išstypėlis ir Judita apsirengę mokyklos sporto šventei duota valdiška apranga. Išstypėlio kojos plonos ir styro kaip šakaliai iš satininių kelnaičių. Ta pačia proga padaroma dar viena nuotrauka: Aurelijus įsibridęs iki blauzdų į ežerą, pasilenkęs į šoną ir įkišęs į vandenį vieną ranką. Jo į aparatą atsuktas veidas toks pat skeptiškas, kaip ir nuotraukoje ant sofos. Mat prieš tai Judita jam liepė vadinti išstypėlį „tėveliu“. Aurelijus neprieštaravo, tačiau „tėveliu“ išstypėlio niekad nepavadino. Savo mintis stengėsi formuluoti taip, kad apsieitų be to žodžio. Jeigu kas, vertėsi įvardžiais „jis“ arba kreipdamasis „jūs“.

„Jis“ tuo tarpu pradeda kvailioti: nenori, kad Judita vaikščiūtų į kapines, prižiūrėtų Juozo kapą, sodintų ant jo gėles ir susitikinėtų su Juozo tėvais, gyvenančiais vos už kelių namų, žodžiu tariant, pavyduliauja Juditos mirusiajam arba daro maždaug tą patį, ką Judita Juozui dėl jo pirmų meilių. Juozas nesužino, ar Judita bando raminti išstypėlį tokiu pačiu metodu, kaip Juozas ją - dangiškojo kinematografo kanonai, atrodo, neleidžia to rodyti, tačiau reikalas rimtas; jie dėl to kartą net susipeša, išstypėlis jai pamuša akį, o ji išakėja jam nagais fizionomiją nuo akinių kraštų iki smakro ir surinka: „Lauk, eses“. Tada abu nuščiūva ir klausosi, ar kas negirdėjo. Juozas taip pat nusigąsta ir nusistebi tuo, kad jis, užuot niekinęs naujajį Juditos vyrą, nerimauja dėl jų šeimos ateities. Matyt, tai nauja, jau dangiškoji, jo savybė.

Po tų peštynių pradedamas svarstyti išvykimo planas. Girdi, reikia išvažiuoti ir bus gerai, tarsi viskas būtų taip paprasta. Aišku, pakeisti vietą ir atsikratyti erzinanų dalykų gerai. Tada jie nebado akių ir priežasčių pyktis tarsi nelieka. Tačiau tai įmanoma tik tada, kai senoje vietoje paliekamos ir erzinančios mintys, kai tas, kuriam jos neduoda ramybės, jas užkeikia, užgina joms sekti iš paskos, kad daugiau netrukdytų, susivytų į krūvą ir užgraužtų viena kitą. Išstypėlis gręžiojasi atgal, ir tai

gresia negerais dalykais. Tačiau jie toliau aptarinėja persikėlimo planus. Gerai, sako Judita, važiuojam ten, kur nebus Juozo kapo, nebus jo tėvų, žmonių, žinančių jų istoriją. Juozas nujaučia, ne, žino, kad tai nepadės, išstypėlis Juditai neatleides to, kas buvo „prieš jį“, kaip ji nebuvo atleidusi Juozui jo gyvenimo „prieš ją“, žmogus tai turi padaryti savyje tyliai ir tik tada prasminga kažkur keltis. Ji atsidūrusi Juozo padėtyje, ir išstypėlis nori jos nekaltos. Nekaltos našlės su vaiku? Kokia nesąmonė. Gerai, važiuojam, sako Judita, jeigu manai, kad kitur bus geriau. Prieš tai ji išsiunčia atgal pas savo tėvus prie upių tėvo visai sugrafėjusią Rozaliją, kalbančią beveik vien tiktai šlėktiškai, nebenorinčią prižiūrėti Aurelijaus ir vaikštinėjančią, kad neįdegtų, su „parasoliu“ ir „štoku“.

Jos perauklėjimu, gražinimu į šią žemę užsiima Juditos tėvas, visai pasiligojęs, niekur nebedirbantis medkirtys. Iš neturėjimo ką veikti jiedu sėdi ant suoliuko priešais namelį vasarą ir ant šilto priemūrio žiemą ir diskutuoja arba, galima sakyti, plūstasi, nes medkirtys vadina Rozaliją „kvaila sene“, o Rozalija jį „mišiugenu“, tai yra „kvailiu“. Jų ginčų temos įvairios - nuo išprusimo naudos iki kasdieninių praktinių dalykų, o nuomonės visuomet griežtai priešingos, nors kartais vienas kuris ir būna teisus, pavyzdžiui, Rozalija dėl svetimų kalbų mokėjimo naudos. Juk tai ji tada užėjus arijams išlėkė su „štoku“ prieš jų „Tigrus“, atsistojo priešais juos ir suriko: „Nesuvažinėkit kartofelių!“ Ir arijai nevažiavo per bulves, apsuko aplink jas ir Rozaliją ratą ir nurūko toliau į Rytus, o kas būtų buvę, jeigu nebūtų išbėgusi ir surikusi. Ką jie tada būtų žiemą valgę, ką? Bet žentas juokiasi ir sako, kad arijai, matyt, nė negirdėjo, ką ji sakė, nes jų tankai riaumote riaumoję, o jie sėdėję viduje už šarvuotų sienų. Fricai, taip jis vadina arijus, tiesiog nenorėję į ją teptis tankų vikšrų arba manę, jog nėra reikalo važinėti bulves savo teritorijoje, nes jos tada jau buvusios jų teritorijoje. Taip ginčijasi iki užkimimo ir ašarų, ir Juditos motinai dažnai juos tenka raminti, užtarti Rozaliją, kurią medkirtys beveik visuomet pravirkdo.

Jam ne tiek rūpi teisybė, kiek pats ginčas ir erzinimasis, todėl jis visuomet išlaiko šaltą galvą ir nugali. Jis apskritai linkęs pokštauti, nors iš pažiūros atrodo įsikūnijusi niūrastis, niekad nesišypso, piktas. Tačiau viso kaimo žmonėms įdėjęs pravardes, kuriomis juos visi vadina, o tikrosios pavardės seniai pamirštos. Sako: „Kapitonas Kukas, Varnas, Rudė Marė“. Tikrosios pavardės prisimenamos tiktai tada, kai reikia oficialiai kam nors prisistatyti. Tada jau sakoma: „Bačėnas, Mačiulis, Ryžauskienė“. Jis savo pramogai sukrapštęs su Juditos motina pagranduke, neką už Aurelijų vyresnę rubuilę, ir siundo ją ant žmonių: „Išderk, išderk!“ ir paskui kvatojasi, kai ta įsisprendusi į šonus ką nors deda į šuns dienas. Kitaip sakant, nežiūri į jos auklėjimą labai rimtai, lygiai kaip Juozo tėvas į Aurelijaus.

Tuo tarpu miestelyje kai kas įvyksta. Nušaukiamas tolimesnis Juozo giminaitis, ėjęs apylinkės pirmininko pareigas, jį po nakties žmonės rado ant kelio į apskritį be batų ir kiauromis kojineis, iš kurių kyšojo nešvarūs pirštai, giminaitis, matyt, nelabai paisė higienos. Tuo epizodu dangiškas kinematografas tarsi primena, kad miškuose dar kai ko esama, kad dar ne visi legalizavęsi ir sustoję į kolūkius, bratokiškas organizacijas ir stribus. Tačiau tolimojo giminaičio nupyškinimą kažin ar galima sieti su jo pareigomis, daryti iš jo politinės kovos auką. Mat jis prieš tai girtas nušovė savo žmoną, norėjusią jį palikti dėl kito. Ir jo mirtis gali būti asmeninis, tarkim, to kito kerštas. Tačiau pirmininkas vėl apautas palaidojamas kaip Velnio žmonių teroro auka. Pykšt, pykšt, pykšt iš šautuvų į viršų. Ir *niet poščiadų* pirmininko žudikams. Lygiai kaip per Juozo laidotuves. Bratokai vis, kai tik gali, vadovaujasi principu - skaldyk ir valdyk, kad nuteiktų žmones prieš Velnią. Jų propagandos mašina, kaip sakoma, veikia dieną ir naktį.

Po pirmininko laidotuvių be kunigo, bet su orkestru ir saljutais, Judita, Aurelijus ir išstypėlis išvažiuoja, išsikelia iš Juozo tėviškės. Ji tarsi išsigąsta, kad ir jos taip nepalaidotų - vis dėlto dirba mokykloje, kuri yra svarbi bratokų propagandos grandis, be to, vaikšto po kaimus agituodama stoti į kolūkius ir rodo apie juos pasakiškus filmus. Tačiau Juozui aišku, kad priežastis ne ta.

Judita su Aurelijumi ir išstypėliu išsikelia prie upių tėvo, į miestelį netoli nuo savo tėvų namų. Tai tarsi tos vietos, kur užaugo Judita, kopija. Platus slėnis, kitoje upių tėvo pusėje lyg atsvara beveik toks pat į aukštą šlaitą kopiantis ir jo viršaus nepasiekiantis kitas miestelis. Šiapus esantis miestelis išsidėstęs kiek kitaip, jis yra vieno dviejų namų pločio ir išsidriekęs į ilgį. Upių tėvo slėnis čia platesnis negu Juditos gimtinėje, didingas, su žaliomis potvynių užliejamomis lankomis ir švaraus geltono smėlio paplūdimiais abiejose pusėse, ožkų skabomais karklynais. Juozui tos vietos labai patiko, atrodė egzotiškos ir dabar parodomos tarsi tą žinant. Jos kažkuo panašios į filmo pradžioje rodytos dangiškos idilijos vaizdus, neaukšti kalnai, ant jų pilys. Judita su išstypėliu ir Aurelijumi

atvažiuoja tenai apsikrovę daiktais su išu pas Juditos teta, tėvo seserį. Abu gauna darbą miestelio vidurinėje ir gyvena beveik kaip normali šeima. Kad taip atrodytų, Aurelijus mokykloje net užsirašo išstypėlio pavarde, bet ir toliau nevadina jo „tėveliu“, verčiasi vien įvardžiais.

Užsirašė išstypėlio pavarde, nors vargiai jį pakenčia nuo to laiko, kai buvo aprėktas „storu balsu“, - Juozas vėl juo nusistebi - tiek to, atseit vadinsiuos kaip tu, kad svetimi nekaišiotų nosies į mūsų reikalus? Koks taktikas!

Aurelijus nuo šešerių metų jau vaikšto į mokyklą, mokosi penketais, draugauja su bendraklasiu kaimynu Oru (ne ariju, motinai tiesiog patiko tas vardas ir taip dar arijų laikais pakrikštijo sūnų, priglautas arijų vaikas garantuotai būtų vadinamas Jonu, Petru ar Kaziu) ir įsimyli klasės draugę Saulę. Platoniškai ir iš tolo, jie net nepasišneka. Ji taip pat mokosi tik penketais, dailiai rengiasi ir yra graži. Įsimylėję sūnų tiktai apėmusi pakili lyriška nuotaika, ir eidamas namo jis dainuoja:

Ir apsuksiu žiaurią mirties kilpą, Tepamato Saulė mylima -

vietoj dainos žodžio „mano“ įdėdamas „Saulė“. Judita jau laukiasi ir pasako jam, kad turės broliuką, su kuriuo paskui draugaus ir žais. Ir Aurelijus tuo susižavi, klausia, ar ir čiuožinėti bus galima su tuo broliuku, ir kai jį parveža iš ligoninės, tuoj prišoka matuoti kojas, mat nori padaryti medines pačiūžas, bet nusivilia, kad jis toks bejėgis ir rytoj ar po savaitės su juo tikrai nepačiūžinėsi. Judita nuo to gimdymo vos nenumiršta lyg dėl primityvios pokario medicinos kaltės, kraujo užkrėtimo ar kažko panašaus.

Pertrauka, priverstinė, kažkas sutrūkčioja, pasirodo keli „ne tie epizodai“, labai trumpi, filmas trūkčioja, prie kažkokio bokšto tankas važiuoja į minią, jo vikšrai kaip „polutorkės“ ratai. Juozas mato polutorkę iš apačios, ant žemės gulinti mergina mato tanko vikšrus iš apačios, vaizdai kaitaliojasi, prie stalo sėdi ir kažką rašo žilstelėjęs Aurelijus, maždaug toks, kokį jį Juozas matė bažnyčioje per mišias, kareiviai daužo buožėmis už rankų susikibusius žmones, tie kažką šaukia jiems. Juozas nesupranta, kas čia dedasi. Jis sutrikęs apsidairo aplink, salėje kažkas sumurma: „Sumaišė kadrus, taip būna“. Ir Juozas nieko neklausia.

Daugiau tame miestelyje prie upių tėvo nieko minėtina neįvyksta, išskyrus didįjį 1951 metų potvynį, kai upė nuneša kelis arčiausiai prie vandens stovėjusius namus. Aurelijus nuo kalvos mato, kaip viena didelė lytis trenkiasi į jų kaimynės Arštikaitienės, Oto motinos, namą, sudrebina jį ir pasisukusi nuplaukia, o kita lytis užsikelia namą ant kupros ir nuplaukia su juo ir katinu, tupinčiu ant stogo kraigo. Žmonės ant kranto suūžia, tarsi per kokias rungtynes po įvarčio, o Arštikaitienė raunasi plaukus. Potvynį dangiškieji žiūrovai, matyt, išvysta tik tam, kad būtų lengviau orientuotis laike.

Rudeniop jie ir iš tenai išsikrausto, bet ne todėl, kad dėl ko nors būtų ėmę svilti padai, o kad Judita ir „jis“ susiranda darbą kitur ir truputį apsipyksta su Juditos teta, šiaip sau, dėl smulkmenų, jiems tiesiog pasidaro ankšta tame dviejų kambarių namelyje su bendra virtuve.

Naujoji vieta - tai aštuonių trobų kaimas su paštu, vaistine, parduotuve, septynmete mokykla, apylinkės taryba, nebaigta statyti medine bažnyčia, todėl iškilmingai vadinamas miesteliu. Aplinkiniuose vienkiemiuose kaimuose tokių institucijų nėra. Miestelis, beje, - ir kolūkio sostinė. Kolūkis čia jau įkurtas ir vadinasi „Naujas gyvenimas“, skambus pavadinimas. Išstypėlis tampa mokyklos direktoriumi, nes jau įsirašęs į bratokiško jaunimo organizaciją, o Judita - vėl mokytoja, jai tai tinka: direktoriaudamas vyras tikriausiai susitupės. Ir jis iš tikrųjų atkunta, uoliai imasi darbo, vadovauja posėdžiams, fotografuojasi su kolektyvu trofėjiniu aparatu po gražiai parašytu šūkiu: „Pats Stalinas pasakė - bus taika“. Ir tos idilijos vos nesugadina Aurelijus. Gražus bratokų vado Stalino paveikslas kabo toje klasėje, kur jis mokosi. Vadas jame su gražia pilka miline ir svetima mergaite ant rankų, nes myli visus vaikus. Ir Aurelijus į jį netyčia pataiko, žaisdamas su klasės draugu karą. Netyčia paleidžia žaislinio pistoleto strėliukę su prilimpančiu antgaliu. Kliudo vadą maždaug kirkšnies srityje. Tokia žaizda, jeigu nekliudoma arterija, žinia, nesunkiai išgydoma. Be to, tai portretas, tačiau visi vis tiek labai išsigąsta. Tuojau po šūvio atėjusi mokytoja viską pamato, tylomis pasistačiusi kėdę išvaduoja vadą nuo šaudmens, atiduoda jį Aurelijui, nes tik jis vienas turi tokį pirktinį pistoletą, ir nieko nesakiusi pradeda pamoką. Visi laukia, kas bus, bet žinia apie šūvį nenuteka ten, kur į tokius dalykus žiūrima labai rimtai, galima sakyti, kaip į tikrą pasikėsinimą. Vado portretai prilyginti jam pačiam. Ir kas į juos šauna arba, dar blogiau, panaudoja tualetę, tas šauna į jį ir panaudoja pasišluostymui jį patį. Taigi jie išvengia didelių nemalonumų. Už tai visi trys nesunkiai galėjo išdardėti, tarkim, toli į Rytus kirsti miškų arba kasti anglių, mat pas baltas meškas daugiau jau nebevežama, kai po pirmo bandymo penkiasdešimt tūkstančių pasirodė per skysti

meškų mėgstamam klimatui ir beveik visi atgulė į amžiną įšalą. Pavėžintieji bent jau turi atlyginti transporto išlaidas, o ne iškart užversti kojas.

„Jei ne gegužės vakarai, ne mėlynos vosilkos, nebūtume atėję čia, kur slenka dienos pilkos“, - girdėti kažkokių dygsniuotais juodais vatinukais apsirengusių žmonių daina. Jie sėdi ant plačios, kur kas platesnės upės kranto ir traukia ilgesingais balsais.

Tuo metu intensyviai vežama, ir ne už nusikaltimus, o planingai, mat vaikus mylintis bratokų vadas nusprendęs truputį pamaišyti savo didelės broliškos šalies gyventojus, kad jie susibroliautų leisdami dienas greta kits kito, o ne tik teoriškai, per atstumą. Ir žmonės iš naujosios respublikos vežami į taigą ar naudingomis iškasenomis turtingas vietas, o į jų vietą gali atvykti tenykščiai žmonės arba iš kitur, tarkim tie, kurie neteko namų per bratokų ir arijų karą. Bet mažai kas vyksta, nes naujoji respublika garsėja užsitęsusių partizaniniu karu. Juo labiau nekiša nosies į kaimus, kur, mano, tebešeimininkauja partizanai. Dabartinis Aurelijaus kaimas arba miestelis, kaip kam labiau patinka, toli nuo miškų, todėl jame yra net vienas bratokų tautybės žmogus, vaistininkas, kuris čia taip saugiai jaučiasi, kad net bando balotiruotis į kažkokį vietinį postą, bet visai negauna balsų ir toliau lieka vaistininku, o paklaustas, kodėl jo neišrinko, atsakinėja standartiškai: „Nenorėjo žmoniai“.

Netikėta scena lytine tema. Tame miestelyje gyvena du maždaug Aurelijaus amžiaus broliai, kurie seksualiai išnaudoja savo keleriais metais jaunesnę dar į mokyklą neinančią seserį. Ir krūmuose už miestelio pasiūlo tą, pasak jų, malonumą Aurelijui. Aurelijus nusimauna iš mandagumo kelnaites, užsigula brolių seserį ir kelis sykį sujuda kaip jie, bet jokio malonumo nepatiria, neparodo entuziazmo ir daugiau į jų pramogas nekviečiamas. Tad kaipgi tame aštuonių trobų kaime pramogauja lytiniams džiaugsmams dar abejingas Aurelijus? Jis sportuoja. Mat viename name su jais, buvusioje klebonijoje, gyvena sporto fanatikas, kultivuojantis visas, kokias tik įmanoma, sporto šakas. Jis bėgioja sprintą ir ilgesnius nuotolius, kilnoja štangą, mankština su kuokelėmis, žaidžia krepšinį, tinklinį ir stalo tenisą, taip pat šaškėmis ir išties toli nušoka trišuoliu, yra net „Kolūkiečio“ draugijos respublikos rinktinės narys. Bet kurį atvažiavusį ar atėjusį į jų miestelį jis kviečia susirungti su juo sprinto arba šuolių takeliuose ir paprastai nugali, nes pats visuomet stoja į startą su bateliais kyšančiomis vinimis ir trumpa apranga, o varžovai kartais net švarkų nenusivelka ir bėga plevėsuodami skvernais. Bėgant visuomet fiksuojamas laikas, ir tą daro Aurelijus, jis duoda starto ženklą vėliavėle ir nuspaudžia sekundmatį. Jeigu fanatikas nušoka toliau arba nubėga greičiau negu pirma, jo rezultatas laikomas apylinkės rekordu ir užrašomas specialioje lentoje. Aurelijus su juo mėtė į krepšį ir žaidžia jų name stalo tenisą, nes tenai yra kažkas panašaus į salę. Tikriausiai nė nereikia sakyti, kad sporto fanatikas yra kūno kultūros mokytojas, laikantis kūno lavinimą svarbiausiu dalyku. Ir padaro svarbiausiu, nes daugiau toje mokykloje fanatikų nėra, nebent storulis fizikas, iškėlęs į neregėtas aukštumas darbelius. Jo pamokyti kaimietukai daro visokias technikas modelius, Aurelijus šioje srityje niekaip nepasižymi, netgi akmenukais šaudančio pistoleto su gumele nesugeba pasidaryti ir vadą sužeidžia pirktiniu. Storulis fizikas, nežinia kaip atsidūręs tame paprūsės kaime iš Žemaitijos, galbūt taip pat koks buvęs esesininkas, mėgsta pakalbėti apie moteris, ką jis su jomis daręs ir kaip joms patinka jo svoris („kai užgula“), ir kartą prie butelio gauna žarstekliu į kaktą nuo akinius nusiėmusio išstypėlio, nes jam atrodo, kad storulis pasakodamas savo nuotykius smailiai žvilgčioja į Juditą, o ana netinkamai juokiasi, todėl gauna ir ji. Pavydo žarija dar toli gražu neužgesusi ir įsidega nuo mažiausio dvelktelejimo.

Aurelijus tuo metu bendrauja beveik vien tik su sporto fanatiku, kuris viską daro, kad kas minutę lavintų savo kūną. Net ožkos perkelti, jiedu su motina laiko ožką, bėga mojamu, o atgal grįžta kertamu žingsniu arba ilgaus šuoliais, kaip jis sako, daugiašuoliu, naudingam jam kaip trišuolininkui. Kaip toks jis net nuvažiuoja į visa sąjungines varžybas, kaip pats sako, į Erevanę ir tenai, atrodo, smarkiai nepasižymi, tačiau apylinkėje dar ilgai būna vieninteliu už respublikos ribų išvykusių ir sugrįžusių žmogumi.

„Kažin ar taip sveika“, - galvoja niekada per daug nesportavęs Juozas, daugių daugiausia jį galima būtų pavadinti ėjiku, nes gana greitai pareidavo iš apskrities miesto, kur mokėsi, į tėviškę, tačiau niekada taip nesidraskydavo kaip tas fanatikas, bet kur kankantis tik bėgte ir su chronometru rankoje. Bet Juozui patinka, kad Aurelijus tapęs savotišku to sportininko šešėliu. Jis jau visiškai nebloggeriai mėtė į krepšį, jo judesiai grakštūs, „techniški“ sako fanatikas ir per treniruotes, pirma tobulai parodęs pats, liepia mesti ar pasivesti kamuolį Aurelijui, kad kampuotų judesių kaimietukai pamatytų, jog tai duota ne vien tik jam vienam, pateptajam. Žaisdamas su Aurelijumi jis pristato

stalo tenisą ir smarkiai supila savo partnerį, nedavęs jam surinkti nė pusės taškų, ir juokdamasis aiškina, kad reikia žaisti taip kaip jis. Aurelijų tai įžeidžia, jis pirmą kartą pajunta vadinamą sportinį pyktį ir netrukus nugali fanatiką per apylinkės pirmenybes, kuriose dar dalyvauja storulis fizikas ir ilgšis paštininkas. Lengvai įveikę varžovus jie abu susitinka finale, ir Aurelijus nugali savo mokytoją 2 : 1. Tai pirmas viešas ano pralaimėjimas, ir jis iš pradžių nori tuojau pat peržaisti, nes nepratęs pralaimėti, bet paskui, įvertinęs padėtį, pasveikina Aurelijų, užbraukia rekordų ir čempionų lentoje save, įrašo Aurelijų ir pasako, kad tai tas atvejis, kai mokinys aplenkia mokytoją ir kad taip turi būti. Tada ilgšis paštininkas prišoka ir pakilnoja nugalėtoją, pamėto jį į orą. Ilgšis žaidžia krepšinį, yra apylinkės „centras“. Jie treniruoja net žiemą, mat nebaigtą statyti bažnyčią fanatikas pavertęs sporto sale, išsikovojęs ją iš „Naujo gyvenimo“ kolūkio, kuris joje laikė grūdus. Tenai paskui net surengiamos rajono krepšinio pirmenybės, kurias Aurelijus plačiai aprašo penkiolikos puslapių straipsnyje, apibūdinamas pirmenybių atmosferą, kiekvienos komandos taktiką ir žaidėjų ypatumus. Tas straipsnis paskui išspausdinamas rajono laikraštyje, tiesa, smarkiai sutrumpintas, virtęs kelių eilučių žinute, tačiau vis dėlto tai jo literatūrinis debiutas. Ne kiekvienas spausdinasi laikraščiuose dar nebaigęs pradinės mokyklos.

O paskui trenkia perkūnas iš giedro dangaus. Juozo tėvų miestelio publika susigriebia, kad jų kooperatyve ne viskas gerai su kasa, galai nesueina kaip tik tada, kai kooperatyvui vadovavo Judita, o valdybos narys buvo jos išstypėlis vyras, akiniuotis su baltu bilietu. Kitaip tariant, tenai padaroma nuodugni revizija ir Judita su išstypėliu sėda į cypę. Abu suimami iki teismo, ir Aurelijus su savo mažuoju vos paeinančiu, dar nė nemanančiu čiuožinėti ant ledo pačiūžomis broliuku išvažiuoja pas iš pažiūros rūstų, bet iš tiesų humoristą medkirtį, kur broliuko priežiūra užsiima senoji Rozalija, ji miega su juo laikydama ant sėdynės delną, ir jeigu broliuką tuo metu prispiria didysis reikalas, tai neatitraukusi delno kantriai palaukia, kol broliukas padarys, paskui atsikelia, nuklibinkščiuoja su „štoku“ prie kibiro ir iškrečia padaryta, taip sutaupydama paklodės skalbimą. Ji nuo to broliuko nenuleidžia įsimylėjusių akių, galbūt kad jis jai mielo poniško kraujo.

Aurelijus tuo metu vaikšto į mokyklą ant kalno su savo pagranduke teta ir kaimyno kapitono Kuko vaikais. Kaimynas medkirčio taip pramintas ne' todėl, kad yra daug keliavęs po pasaulį, o kad gyvena kraštiniame kaimo name prie žvyro karjero, lentiniame darbininkams pasišildyti kažkada pastatytame namelyje. Jis turi tiek daug vaikų, kad susidarytų nemažo laivo komanda. Sunku įsivaizduoti, kaip jie visi tame namelyje sutelpa stati, nė nekalbant apie gulėjimą. Tačiau visi yra stebėtinai sveiki, guvūs ir amžinai alkani. Medkirtys kartą važiuoja su mėšlo vežimu pro šalį, ir Kuko vaikai jo klausia: „Ką čia veži, dėde?“ „Mėšlą“, - atsako medkirtys. „O ar jį galima valgyti?“ - klausia vaikai, jiems tai nuolatos aktualu. „Galima“, - atsako medkirtys. „Tai duok mums“. „Imkit“. Ir važiuoja į lauką. O kai grįžta atgal, Kuko vaikai sako: „Ė, dėde, melavai, čia šūds, jo negalima valgyti“. „O ar pabarstėt druska?“ „Ne“. „Na, matot“, - ir šnioja arkliui botagu, kad greičiau jį vežtų šalin, nes bijo, kad Kuko vaikai neapmėtytų mėšlu.

Taip linksminasi medkirtys. Aurelijus turi jam gulinčiam po pušimi skaityti laikraščius. Mat jis visiškai beraštis, nors pagal kaimynams duodamas pravardes galėtų palaikyti savamoksliai intelektualu. Išprusimo medkirtys semiasi iš radijo ir laikraščių, kuriuos Aurelijus turi perskaityti nuo pirmos iki paskutinės eilutės. Medkirčiui rūpi prievolių pristatymai, pasaulyje vykstančių karų eiga, sportas, orai, trumpai tariant, viskas, apie ką rašoma. Jeigu Aurelijus kartais tingi perskaityti kiekvieną eilutę ir ką nors praleidžia, medkirtys tuojau tai pajunta ir sako: „Skaityk, skaityk, negali būti, kad būtų tiek mažai parašyta“. Jam rūpi ne tik aktualijos. Radęs ką nors skaitoma, neša Aurelijui ir pyksta, kai tas murma. Savo pagrandukei neneša, nes ta sako: „Neturiu kada“, ir neskaityto. Bet medkirtys vis tiek žiūri į ją meiliai, o į Aurelijų rūščiai, kaip seniau į Juozą.

Po kelių mėnesių grįžta plikai nukirptas išstypėlis. Jis, matyt, visą bėdą suvertęs Juditai, nes sako, kad jį išteisino, o ją nuteisė pusantrų metų. Juditos motina ima raudoti, bet išstypėlis sako, kad Juditai dar labai pasisekė, galėjo gauti ir kur kas daugiau, jiems išvis būtų buvę amen, jeigu bratokai būtų suuodę, kad dalį miltų-druskos-tabako Judita per jį išu nutekindavo į mišką. Štai iš kur motociklas ir Juditos saugumas vaikstant naktimis su sribais po kaimus, supranta Juozas. Jie, pasirodo, dar buvę ir pagrindininkai, to jis tikrai nesitikėjo ir nesiliauja stebėtis pokario gyvenimo vingrybėmis, o išstypėlis išvažiuoja išu tenai, kur prieš teismą buvo direktorius, davęs Aurelijui tris rublius, toks geras pasidaręs po kalėjimo. Juozas dabar net nežino, ką apie jį manyti, pasirodo, ne tik nesusitupėjęs esesininkas, komjaunuolis, pavyduliautojas, bet ir rezistentas, duosnuolis. Tiesiog penki ar dar daugiau viename. Aurelijus tuos žalius tris rublius išleidžia jau kitą dieną. Jis nusiperka

už visus ilgų su skrituliais gale sausainių ir išdalija juos pakeliui į namus Kuko vaikams, vadindamas greitai rūkomais cigarais. „Ar kas nori dar vieno cigaro?“ - klausia jis. Ir kukiukai tuojau atkiša savo murzinas rankas, nes jau seniai „surūkę“ pirma duotą arba įsidėję atsargai į kišenę. Aurelijus paskui to savo dosnumo pasigaili, nes kukiukai apie jų „rūkyką“ juokdamiesi iš jo papasakoja visam kaimui. Aišku, ir bobutė sužino ir labai išbara Aurelijų už tai, kad netaupus. O tas skaudžiai susimąsto tema „Kaip gali būti išjuoktas tų, kuriems padarei gera“.

Išstypėlis po kiek laiko vėl atvažiuoja jau su opeliu. Jis nusipirkęs seną trofėjinį opelį. Pardavęs „tą trantą“, jo žodžiais, išą, truputį pridėjęs pinigų ir nusipirkęs, nes mėgsta arijų techniką. Čia jis truputį apsirinka, iš kažkur sužino Juozas, mat iš tikrųjų išas yra tiksliai kariško arijų motociklo BMW kopija, dabar belaisvių gaminama už Uralo, tad trantas greičiau yra barškantis opelis. Bet iš kur jam tai žinoti, bratokai nesigiria, ką nuo ko kopijuoja, tai greičiau jų valstybinė paslaptis, nes mėgsta viską būti atradę patys, tokie yra ambicingi, o ypač jų ūsuotas su vaikais mėgstantis fotografuoti vadas.

Išstypėlis vėl direktorius, atgavęs tą postą kaip nekaltas, ir nori išsivežti Aurelijų ir savo mažių. Dėl Aurelijaus kažin kodėl niekas neprieštarauja, o mažiaus Rozalija jokia mada nenori atiduoti, rauda kruvinomis ašaromis, tarsi pripratusi naktimis laikyti ranką ant jo užpakalio negalėtų be to gyventi. Tačiau išstypėlio viskas jau nuspręsta, jis parsivežęs savo auklę, kuri virs valgyti ir prižiūrės vaikus. Keistą iš automobilių kamerų padarytą apavą tegalinti avėti niūri auklė iš papratimo labiausiai rūpinasi juo. Pavyzdžiui, maudantis didelėje skardinėje „baliejoje“ Aurelijui su broliuku liepia praustis patiemis, o išstypėlį nušiūruoja, tarsi jis būtų už juos mažesnis. Be to, auklė tampa jo akimis ir ausimis šeimoje. Kitaip tariant, skundžia Aurelijų, kurio aiškiai negali pakęsti.

Bet kartą nustebina jį, o kartu ir žiūrovą Juozą. Klebonijoje gyvenanti vieniša ponija, kažkokio bratokų funkcionieriaus našlė, švenčia svarbų gimtadienį, galimas daiktas, septyniasdešimtmetį. Ir auklė ta proga išverda šaltienos. Direktorius kažkur išvykęs ir jubiliejaus vaišės vyksta jų virtuvėje, nes viršuje pas poniją nepatogu. Meniu nesudėtingas: šaltiena, rauginti kopūstai, forminė duona ir butelis degtinės. Šventėjai: jubiliatė, auklė ir Aurelijus, kurį auklė netikėtai pakviečia užmigus mažiui. Jie sėdi prie stalo, valgo šaltieną ir visi geria degtinę. Taip, ir Aurelijui pastatyta taurelė. Gal pakvaišo ta senė? Ir dar ragina, kad gertų, nes jis vyras. O gal ji?.. Pirmas gurkšnis nutvilko Aurelijų, paveikia maždaug taip kaip tas dūmas, kurį užsitraukė svečiuodamasis pas tiekėją, bet nuo kėdės nenumeta. Antras nuteka lengviau, ir jie visi trys kažkaip išgeria tą butelį. Ir nori dar. Tada Aurelijus apsirengia ir išeina „pirkti“, nors neturi pinigų ir jau beveik naktis. Aurelijų tarsi kas būtų išderinęs, visada tokių gražių judesių berniukas tai staiga puola į priekį ir pakniopstomis nulekia kokius dešimt žingsnių, tai jį kažkas bloškia atgal ir jis skrieja atbulas, kol pargriūna į sniegą. Atsistoja, remdamasis plikomis rankomis, ir vėl į priekį. Į priekį vis dėlto nulekia toliau negu atsitraukia atbulomis prieš pargriūdamas, todėl parduotuvę pasiekia, bet, kaip sakoma, pabučiuoja spyną, nes parduotuvė uždaryta. Nežinia kaip tuo pačiu metodu parsigauna atgal ir nieko nesuvokdamas po kiek laiko atsikvoši virtuvėje ant sofos. Prie galvos dvokiantis kibiras, pats tarsi išsunktas, plyšta galva ir vėl norisi tikrai užsimerkti ir grįžti į palaimingą neįjautros būseną.

Mokytoja kitądien pasilieka išblyškusį Aurelijų po pamokų ir sako mačiusi, kaip jis įėjęs į parduotuvę ir grįžęs namo, jai buvę baisu ir labai nemalonu, kad čia jos mokinys. Aurelijus pravirksta užsigulęs ant suolo ir ilgai rauda. Šiaip jis beveik niekada neverkia, bet kai kas nors su juo šitaip, tai ašaros pačios ritasi ir nesustoja, kol nesibaigia. Dabar jis, atrodo, ilgai, kaip ir į cigaretes, negalės pažiūrėti į degtinę. Juozą vėl apima prieštarangi jausmai, viena vertus, gerai, o kita vertus, jeigu Aurelijus sniege arba paskui būtų gavęs galą? Gal ta šlepsinti surukusi senė kaip tik to ir siekė?

Vadas, pasakęs, kad bus taika, ir toliau veža žmones. Išvažiuoja ir tas berniukas iš Aurelijaus klasės, su kuriuo jie šaudėsi žaisdami karą, kai Aurelijus netyčia sužeidė vadą į kirkšnį. Kad pasaulyje būtų taika, jis išdarda visiems pamojavęs, o ne kad tada neišdavė Aurelijaus, visa klasė laikė liežuvį už dantų ir jo nusikaltimas niekad neiškilo aikštėn. Paslapyje likęs Aurelijaus šūvis, ko gera, pakenkė vadui kaip vudu strėlė, nes jis netrukus ėmė sirguliuoti, o radijas tuo pačiu tragišku balsu kaip per karą apie padėtį frontuose ėmė skelbti biuletenius apie jo sveikatą. Vežami žmonės tai girdėjo ir nežinojo, ar jiems liūdėti, ar džiaugtis, kad vado savijauta vis prastėja. Ir jis iš tiesų ilgai netveria, atsisveikina su šia ašarų pakalne vieną kovo dieną, ir garsiakalbiai tai gūdžiai praneša. Žmonės skaito laikraščius ir stebisi išguitu, uždraustu žodžiu „sudie“, pavartotu kolektyviniame

atsisveikinime, nes įprasta formulė „viso gero, drauge“ netiko, būtų skambėjusi kaip pašaipa ar džiaugsmas. Sėkmės tau, girdi, tenai, o mes čia kaip nors išsiversime be tavęs.

Ir netrukus kai kas įvyksta, paskelbiama amnestija, ir po kiek laiko sugrįžta Judita, amnestija jai pritaikoma kaip tik truputį turtiškai nusikaltusiai, o išvežtieji negrįžta, jie ilgam užtrunka Rytuose, kai kurie net amžinai ten pasilieka, jeigu, pavyzdžiui, netinka klimatas, mityba arba darbas pasirodo per sunkus, tada jiems tenai pastatomas kuklus kryžius.

Ekране daug senų sukrypusių ir pargriuvusių kryžių, tarp jų vaikšto kažkokie jauni sportiškai apsitaisę žmonės.

Judita sugrįžta trumpai nukirptais plaukais, pasiilgusi namų ir vaikų, parveža jiems gražių siuvinėtų pagalvėlių, nes siuvinėti ir Morzės abėcėlės, kuri surašyta ant nosinaitės, išmokusi kalėjime, tačiau niekas kalėjimiška jai neprilipę. Vienas vos kelias dienas pasėdėjęs grįžta amžinas „zekas“, o kitam belangė nė motais, net tampa kilnesnis po jos kaip Judita. Ji papasakoja, kad vadui mirus kai kurios kalinės raudėjo, matyt, tikėdamosi, kad bus greičiau paleistos, tačiau tai vargu ar joms padėjo, nes paleidžiant lėmė straipsnis, o ne reakcija į svarbiają mirtį. Amnestijos sąlygose šioji nebuvo numatyta.

Ji toliau kaip niekur nieko dirba mokytoja, o *jis*, Aurelijaus žodžiais tariant, direktoriauja, sėdėdamas po šūkiu „Pats Stalinas...“ ir vis guli po opeliu, nes tas, vis dėl to amžius, retai kada teikiasi važiuoti. Aurelijus sekioja paskui fanatiką kūno kultūros mokytoją, fiksuoja jo rekordus, šokinėja prie teniso stalo ir vis dar išlaiko savo rankose apylinkės čempiono vardą, pertrauka, padaryta išvykus prie upių tėvo pas medkirtį, beveik neatsiliepia, be to, jis jau visai neblogai žaidžia krepšinį, nedidelis, užtat greitas, visuomet keliais žingsniais pirma kitų, o tada ūgis, žinia, mažai ką reiškia. Išstypėlio auklė šlepsi po namus savo keistu guminiu apavu ir piktai dėbsi į Juditą, *second hand* moterį, jos augintinio nelaimę Nr. 1, ir Aurelijų nelaimę Nr. 2. Broliukas gan giedrai leidžia savo kūdikystės metus, nepasigenda Rozalijos rankos ant savo užpakaliuko ar neparodo, kad pasigenda. Jis labai susidraugavęs su deglu paršiuku, kurį jie visi vadina Šerniuku, ir juoda telyčaitė su baltu lopu ant kairės mentės. Kai būna kieme, tuodu gyvuliukai visuomet sukasi aplink jį. Ir leidžiasi jodom, jeigu jis užsinori. Tas vaikas jodinėja ant paršiuko ir telyčaitės ir stebina niekad to nemačiusį Juozą.

Tad viskas lyg ir po senovei, tačiau kai kas ir kitaip. Direktorius, pasirodo, išnaudojęs Juditos nebuvimą tam, kad sulygintųjų seksualines praktikas ir jie daugiau dėl to nekonfliktuotų. Suartėjęs su ne viena apylinkės moterimi, tarp jų net keliomis vienišomis mokytojomis. Judita tai kažkaip sužino ar nujaučia ir pasikeičia vaidmenimis su direktoriumi, kuris jau nebe direktorius, jį pakeitė mokslus baigusi dama, visų vadinama Šlapia Višta, nes panašiai atrodo. Taigi dabar jau Judita, kaip andai eksdirektorius Juozo tėvų bažnytkaimyje, nebenori daugiau gyventi toje aštuonių trobų skylėje, ir nieko čia keista, turint galvoje perdėm grafišką Juditos charakterį, nors jos kraujas tikrai ketvirčiu mėlynas! Juozas žino, ką tai reiškia, jam nereikia jokių iliustracijų, ir dangiškasis kinematografas jį nuo to apsaugo, apsiriboja tik pasekmėmis. Juditai pasidaro nebemielas tas miestelis, kur ji užima daugmaž tokią pat padėtį kaip ir Velnio sostinėje, tiktai jaučiasi taip, lyg gyventų su Juozu jo gimtinėje, ir negali susitaikyti su tuo, ką nujaučia. Gal ji labai myli tą savo naująjį vyrą? Vargu, greičiau tai tik ambicijos. Ir ji daro kvailystes. Na, kam jai reikia organizuoti tą skundą prieš Sportininką, kad jis muša vaikus. Tas, žinia, niūkteli kartais vienam kitam į nugarą ar patampo už ausies, jeigu kaip nors nesportiškai elgiasi, tačiau sadistu jo tikrai nepavadinsi. O ji gauda tokias žinias ir liepia jas Aurelijui užrašyti ir nepamiršti, kad Sportininkas jam pačiam trenkė per rankas už tai, kad prieš rungtynes valgė sumuštinį. Išmušė jį iš rankų, kad Aurelijus aikštėje nebūtų apsunkęs, visas jėgas atiduotų žaidimui, pergalei ir tik paskui sotintųsi. Mažiausiai dvi valandos prieš varžybas jokio maisto, tai šventa taisyklė, kiek galima kartoti? Tačiau Judita sako, kad Aurelijus užrašytų tik faktus: davė į kuprą, tampė, išmušė, o ne komentarus, už ką ir ko siekdamas juos bakino Sportininkas. Paskui Aurelijus turi surinkti nukentėjusiųjų parašus ir išmesti rajono švietimo skyriui adresuotą laišką gretimame miestelyje, kad jo nepastebėtų vietos paštininkas. Aurelijus vienas nuplumpina sekmadienį nemažai kilometrų, dairydamasis į šalis lyg koks nusikaltėlis įmeta laišką ir grįžta atgal, jausdamasis nei šiaip, nei taip, viena vertus, padarė tai, ko norėjo mama, bet, kita vertus, jam nesmagu prieš Sportininką, kuris tuoj paklausia, kur buvo dingęs ir pristato matuoti jo šuolius ir metimus, mat dabar jis persikvalifikavęs į dešimtkovininkus. Čia jo rezultatai nėra labai aukšti, juos net galima būtų vadinti kukliais, vertinant pasauliniu mastu, tačiau jeigu egzistuočių tokia sporto šaka kaip šimtkovė ar tūkstantkovė, tai Sportininkas tikrai

neblogai atrodytų ir pasauliniame fone, mat jis kultivuoja visas sporto šakas ir niekur neatrodo juokingai. Ir visa mokykla bėga, šoka, meta taip, kad atrodo, jog tie kaimietukai apsigimę bėgikai, metikai ir šuolininkai. Tai jo, Sportininko didžiąja raide, nuopelnas. Jis negali pakęsti, kad kas nors būtų daroma bet kaip, ir kiekvieną priverčia daugmaž atitikti jo nustatytus standartus, kartais panaudodamas ir ne visai pedagogiškas priemones. Ir niekas tuo nesiskundžia, priima Sportininko agresiją kaip neišvengiamą dalyką, kaip vasaros ir žiemos kaitą ar pareigą vaikščioti apsirengus. Be to, koks jau tas jo mušimas, kiti ne tiek namie gauna už neperkeltą karvę, nenuravėtą lysvę, prastą pažymį. Tėvai nelabai turi kada auklėti kalbomis ir jeigu kas - naudoja rykštės pedagogiką, seną kaip pasaulis ir jų erdvėje ir laike gana veiksmingą. Tačiau mokytojams vaikų mušti nevalia, tokios taisyklės, ir Judita tuo pasinaudoja ne todėl, kad būtų didelė pažangios, įkalbinėjamosios pedagogikos šalininkė, o kad netelpa savo kailyje, kad jai ankšta tame miestelyje, kur jos ilgšis, regis, nemažai prisidirbęs, išlieja savo įtūžį ant niekuo dėto Sportininko, apskundusi jį per Aurelijų. Juozas supranta, kas jai darosi, taip sakant, jos veikos psichologiją, tačiau piktinasi, kad jį tai įtrauktas Aurelijus. Kuo jis čia dėtas. Be to, Sportininkas jam kaip tėvas, išstypėlio vaikas neapkenčia nuo tada, kai tas aprėkė dėl rakto, o išstypėlis jo dar seniau. Dėl to, kad jis išvis yra ir dabar jau vėl nešioja Juozo pavardę, nes valdžia moka Aurelijui pensiją kaip netekusiam tėvo, bet ta sąlyga, kad vadintųsi kaip pirmiau. Aurelijui ta gražinta pavardė, atrodo, nelabai patinka, jis norėtų vadintis taip, kaip dabartinė jo šeima, tačiau išstypėlio tėvu nelaiko ir, atrodo, niekad nelaikys. Jų šeimoje tėvu greičiau galima būtų vadinti Juditą, bet štai ir šioji įpainiojo jį į savo pašmoninius reikalus, privertė sūnų stoti prieš Sportininką, kuris jį padaręs beveik tokiu kaip pats, kontroliuojančiu kiekvieną savo judesį ir raumenį žmogumi, atrodo, visam gyvenimui. Juozas jam už tai dėkingas, bet tas amžinas miklinimasis jam atrodo juokingas, nors kita vertus... Juozas daugiau negalvoja apie Sportininką, nesvarsto apie jo ir kitų fanatikų buvimo prasmę, jam labiau rūpi Juditos išprievartautas Aurelijus, rinkęs prieš Sportininką parašus, aprašinėjęs jo nepedagogišką elgesį ir nešęs laišką į kitą paštą. Vaikas kaip niekur nieko vėl sekioja paskui Sportininką, matuoja jo šuolius ir metimus, pats kaitaliodamas žingsnį laksto kilnoti juodmargės, nugludintais judesiais mėto į krepšį ir niekam nepasiduoda prie teniso stalo. Jis toks veidmainis? Greičiau naivus: padarė tai, ko prašė motina, ir mano, kad vėl viskas bus kaip pirma, galbūt tikisi, kad tas laiškas nenueis, kur reikia, prapuls? Sunku pasakyti, kas dedasi jo viduje, bet atrodo, kad visą tą skundo istoriją laiko lyg koku sapnu.

Tuo metu Aurelijus įrašomas į bratokišką vaikų organizaciją pionierius, ateina laikas ir įrašomas, nes pionieriai yra visi. Nauja tvarka jau tiek įsigalėjusi, kad prieštaraujančių neatsiranda ne tik stojimo į pionierius klausimu, bet ir visais kitais. Linkę prieštarauti jau arba išvežti, arba tyli, arba tūno po krosnimi, kaip vienos Aurelijaus klasiokės tėvas, kuris vie-ndien neištveria ir pasiduoda, išlenda iš savo slėptuvės po kiek metų? Na, jeigu Aurelijus dabar jau šeštokas ir pradėjo eiti į mokyklą nuo šešerių, tai po kokių vienuolikos dvylikos, jeigu pasislėpė iškart po bratokų sugrįžimo. Mergaitė tampa nebe našlaite, o atsiradęs tėvas net negauna kaliūzės, mat paskelbta kažkokia nauja amnestija ir jis kaip tik tada pataiko išlįsti ar sąmoningai pasirenka tokį laiką. Greičiausiai taip ir yra. Aurelijui tai atsiliepia tuo, kad vietoj tos mergaitės paskiriamas būrio tarybos pirmininku ir per rikiuotes raportuoja draugovės tarybos pirmininkei, vyresniajai vaistininko dukrai:

- Drauge draugovės tarybos pirmininke, pirmas būrys išrikuotas. Būrio tarybos pirmininkas Aurelijus.

Vaistininko duktė sako:

- Raportas priimtas, laisvai!

Ir Aurelijus karišku žingsniu grįžta prie savo būrio, eina daug gražiau už tą rudaplaukę mergytę, kuri dabar kukliai stovi pagal ūgį rikiuotės vidury. Sustojęs priešais būrį sako:

- Būrys, laisvai!

Ir visi atsistoja „laisvai“, truputį atpalaiduoja, sulenkia per kelį kairę koją.

Kai vaistininko dukrai paraportuoja visi būriai, jų, rodos, trys, ji duoda komandą „ramiai“ ir garsiai visus paragina:

- Pionieriai, kovai už Lenino-Stalino siekius būkite pasiryžę!

Ir visi trys būriai chorui atsako:

- Visada pasiryžę!

Tada gauna komandą „laisvai, išsiskirstyti“ ir klusniai ją įvykdo. Tuo jų politinė veikla baigiasi, ir neaišku, kas yra tie Lenino-Stalino siekiai, nes jų niekas neaiškina, nei draugovės tarybos

pirmininkė, nei pionierių vadovė mokytoja, matyt, mano, kad visi ir taip žino, tarsi tai būtų įgimta, arba bijo pradėti, kad ko nors nepasakytų ne taip arba vieno kokio siekio nepraleistų, tai irgi būtų negerai. Taigi apie siekius nekalbama, tik raginama būti pasiryžus kovai už juos, ir visi tvirtina esą tam pasiryžę. Tokia miglota padėtis, atrodo, visus tenkina, juolab kad pionieriška veikla tuo ir apsiriboja. Aurelijui iš jo naujosios padėties nauda ta, kad gražiu žygiavimu ir skambiu balsu atkreipia vienos savo būrio narės dėmesį, kažkuo panašios į Saulę, kuriai dainavo truputį perkurtą lakūnų dainą. Jis palydi ją po rikiuotės iki pieninės. Abu eina tylėdami ir rimtai atsisveikina tarsi kokie diplomatai palenkę galvas. Aurelijus grįždamas atgal perkelia karvę, bet nebėga kaip visada įvairiais žingsniais. Jam atrodo, kad palydėjusiam damą vyriškiui tai nedera. Tokiais atvejais labiau tinka rami ori eigastis, svajingai primerktos akys ir lengvas šypsnyš veide. Gal ne atrodo, o tiesiog taip natūraliai išeina. Juozui tas jo pirmas palydėjimas yra gražus ir jis šypsosi panašiai kaip Aurelijus.

Bet netrukus kitame kadre jiems praeina noras šypsotis, nes atvažiuoja tokia šviesi žalga iš rajono švietimo skyriaus ir ima iš eilės per pamokas kviesti nukentėjusius nuo Sportininko rankos. Paskui jie grįžta apsiašaroję, lyg nuo tos ilgšės būtų kaip reikia gavę į kailį, ir kas piktai žiūri į Aurelijų, o kas kaltai

į grindis. Mat žalgai labiau rūpi ne tai, ar tikrai Sportininkas juos niuksėjo, tampė, daužė per rankas, o kas tą informaciją rinko, rašė, nešė, ir ji jau viską žino, kai pas ją ateina Aurelijus. Ji taip jam ir pasako, o paskui pareikalauja: - O dabar pasakyk, kas tau liepė?

Aurelijus supranta, kad jį visi išdavė, ir taip pat apsipila ašaromis, bet paskui supykęs užsispiria ir ima aiškinti, jog viską sugalvojęs ir padaręs pats, nes jam nepatinka tokia pasenusi pedagogika, nes jis esąs už naująją, kai vaikai ne mušami, o jiems viskas gražiai paaiškinama ir jie paskui sąmoningai negerai nedaro, o ne iš baimės nelyginant kokie gyvuliai. Taip aiškina apsiašarojęs, supykęs Aurelijus, ir Juozas galvoja, iš kur ta jo drąsa ir įžūlumas. Juk šiaip lyg ir ne toks. Nenori išduoti motinos ar leisti sumenkinamas? Matyt, ir viena, ir antra, neišduoti Juditos jo pareiga, nors jis netgi ne bendrininkas, o tik priverstas, įpainiotas ir per tai visų išduotas ir netekęs savo draugo Sportininko. Todėl, matyt, sukyla, pasišiaušia prieš visą pasaulį kaip tas užspeistas į kampą žvėriukas. Gražu jį tokį žiūrėti, ir Juozui dingteli, kad jeigu jį kalėjime būtų taip užkiršinę, tai gal jis irgi būtų panašiai elgęsis. Ir laikęsis savo iki galo. Kaip mokytojukas arba kaip dabar Aurelijus. Juozas nuveja tas mintis, nerutulioja jų toliau. Dabar svarbu Aurelijus. Kuris išeina iš direktoriaus kabineto, kur jau nebekabo šūkis: „Pats Stalinas pasakė - bus taika“, nes vadas, pasirodo, buvo perlenkęs lazda, pernelyg iškėlęs save. Vis jis ir jis, taip negalima, tai asmenybės kultas, brato-kai prieš bet kokius kultus, nes tai svaiginimasis. Liaudis turi blaiviai, o ne kažkuo apkvaitinta viską regėti ir tada kovoti už savo liaudišką, visiems artimą reikalą. Kažkuo panašu į Aurelijaus samprotavimus apie pedagogiką. Juozas toliau apie tai negalvoja, nes jam dabar svarbiau tai, kad nuo šiol ir Aurelijui tame miestelyje nebėra vietos. Jame nebesitverianti Judita be atodairos degina už savęs visus tiltus. O eksdirektorius, jis irgi nori iš tenai dingti? Eksdirektorius nieko prieš, kodėl ne, prašau, jis jau šio to pasiekęs, užmaskavęs savo kilmę, SS nuotykių ir važinėja opeliu, kuris, tiesa, vos lenkia arklius ir taip tarška, kad atrodo tuoj subyrės į atskiras dalis. Be to, Juditai sėdint kalėjime daugmaž apraminęs savo vyriškumą ir jau nebešokinėja ant kiekvieno, kuris bent kiek atidžiau pasižiūri į Juditą, greičiau ta kada nors pratrūks. Ir jis padeda Juditai ruošti nieko dėto Sportininko puolimo planą, pataria išmesti laišką kitur, ne miestelio pašte. Mokyti jam neįdomu, geriau jau gulėti tepaluotam po opeliu.

Todėl nenuostabu, kad rudenio pabaigoje jie susideda savo penkis daiktus, jų, tiesa, jau daugiau, mat kraustydamasis eksdirektorius nugvelbia kas tikrai įmanoma, net mokyklos biblioteką, nors pats knygų neskaito. Didysis skaitovas iš jų Aurelijus, jis jau prarijęs beveik viską, kas toje bibliotekoje yra, pradedant „Apysaka apie Zoją ir Šurą“ ir „Pavliku Morozovu“, kuris pionieriau damas buvo toks aršus naujos tvarkos šalininkas, kad įkišo už grotų savo tėvą, ne tokį entuziastą. Aurelijui ta lektūra, atrodo, nedaro tos įtakos, kurios siekiama, nes jis pats, būdamas net aukštesnio rango pionierius, neįduoda eksesesininko, kuris jam netgi ne tėvas. Toje bibliotekoje yra ir kitokių knygų, tarkim, ankstesnių laikų bratukų klasika. Aurelijus ir ją prarijęs: „Karą ir taiką“ su visa prancūziška leksika, „Vakarų viensėdyje prie Dikankos“ ir „Mirusias sielas“, tai nuostabios knygos, Aurelijus nuo jų neatsitraukia, per jas net pamiršta sportą. Tai gerai, nes po to skundo nelabai gali rodytis Sportininkui. Kuris, atrodo, ant jo nelabai ir pyksta, bet Aurelijus jaučiasi prasikaltęs ir jo vengia. „Don Kichotą“ taip įsiskaito, kad kartą vaizduodamas kvaištelėjusį idalgą sudaužo kelias

eksdirektoriaus tėvų lėkštes, ir paskui jam uždraudžiama skaityti, juolab kad per tai pamiršta savo pareigas kilnoti karvę, ravėti daržus ir girdyti veršį, kuriuo jodinėja jo broliukas. Eksdirektorius sako, kad nuo skaitymo Aurelijus kvailėja, ir nuo šiol liepia Juditai kontroliuoti jo lektūrą. Jis visą laiką jam kenkia per Juditą, kad palaikytų tarp jų įtampą. Jis pasikeitęs, truputį apaugęs mėsa, išstypėliu jo jau nebeįvardinsi. Dabar jam jau labiau tinka Mechaniko vardas, nes neišlenda iš po savo kledaro opelio. Šiuo atžvilgiu jis ir Sportininkas panašūs, kaip ir Aurelijus su savo skaitymu. Jie daro tai, kas jiems patinka, ir nesvarbu, kaip tai atrodo iš šono ir ar duoda kokios naudos. Ir kaip visi fanatikai jie nesupranta vienas kito. Mechanikui atrodo kvaila tai, ką daro sportininkas ir Aurelijus, o aniems - jo paties keistas noras sukinti kažkokias veržles. Aurelijus, tiesa, nieko blogo negalvoja apie Sportininką, o ką Sportininkas mano apie jo aistrą, nežino, nes dabar beveik nebendrauja.

Šeima vėl ruošiasi kraustyti. Į rajono centrą. Mechanikas suradęs ir pusvelčiui nusipirkęs miškuose didelį kažkokių seniau turtingų žmonių namą, kuriame įvykę kažkas panašaus į sušaudymą per lubas Juozo žinioje buvusioje prieglaudoje. Tik čia keli miško broliai buvo ištratinėti per langus miegantys, matyt, jautėsi saugūs vidury miškų ir nepasistatė sargybinių.

Tai buvo paprasta klaida, apsileidimas, bet vieno partizano siela, matyt, manydama, jog su ja pasielgta neteisingai, nuo tada vaidenosi naktimis, ir niekas negalėjo tame name gyventi. Tad Mechanikas jį nusipirko pusvelčiui manydamas, kad perkėlus namą į miestą siela daugiau nebesivaidens. Juozas nežino, ar tai teisinga. Jis dar menkai išmano apie tokius dalykus, nes dar neapšilęs kojų naujoje vietoje ir tikrai žiūri filmą, skirtą jam pačiam nuraminti. Gal ta siela išvis nė neskrido prie Didžiosios Juodosios Skylės ir, jausdamasi nuskriausta ir teisi, vis sukasi aplink tą namą? Ką gali žinoti? Juozas kol kas tuo nesidomi, nes jam rūpi, kaip ten toliau bus Juditai ir Aurelijui sykiu su Mechaniku ir dangiškojo kinematografo beveik nerodomu tyliu vaiku, telyčaitės ir Šerniuko draugu. Šeimos numylėtinis Šerniukas vieną dieną paskerdžiamas, nes jau yra bekono amžiaus ir svorio. Tik niekas nenori valgyti jo mėsos, nes tai būtų panašu į draugo valgymą. Jis paskui kelias dienas jiems sapnuojasi, ypač jo geriausia draugui mažiui. Jis priekaištingai kriuksi rodydamasis kitiems, o mažiui rodosi dailiai pabalnotas ir jodina jį šuoliais, švelniai neša per kliūtis ir netgi be klaidų atlieka dailiojo jojimo programą. Todėl vaikas pabunda šypsodamasis, o paskui ima raudoti, kai prisimena, kad Šerniuko nebėra. Telyčaitės su baltu lopu ant mentės jie neliečia, nes karvės laikomos ilgai, nepalyginsi su kiaulėmis, laikomomis vieną sezoną, nebent kuriai tenka abejotina laimė tapti motinine ar kuiliu.

Namą rajono centre Mechanikas vasarą stato su mokyklos sargeliu, kuris, pasirodo, iš tiesų yra dailidė ir sargauja mokykloje tik todėl, kad niekas aplink nesistato namų, nes jų į valias tuščių - į išvežtų žmonių vietą bratokai į kaimus nevažiuoja, nes bijo miško brolių, kuriems tai nepatiktų. Nors tenai, kur jie gyvena, galėtų - aplink arti miškų nėra, ir, pavyzdžiui, vaistininko niekas neliečia. Tačiau kas tai žino tolumoje bratokų šalyje, tenai visiems aišku, kad geriau tupėti savo tėvynėje arba jeigu jau keltis į tą atsikariautą respubliką, tai į miestus, į jų, bratokų, namus sugriovusių arijų arba su šais pabėgusių dipukų būstus. Todėl vienintelis tame bažnytkaimyje gyvenęs bratokas ilgainiui tiek nutautėją, kad neprieštarauja, jog jo duktė Svetlana prie savo pavardės prisidurtų vietinę galūnę, nes jai negražu išsiskirti.

Medžiagos tokio dydžio namui, kokį leista statyti rajono centre, per daug. Iš jos dar išeina tvartas ir garažas opeliui. Tai gerai, be to, name jau nebesivaidena. Ko gera, toji siela nieko negąsdindama toliau vaidenasi tvarte, lieka budėti miške arba išvis numoja į žemiškus dalykus ranka ir, užuot toliau baudusi žmones, šauna į Didžiąją Juodąją Skybę pabūti tenai viena su savimi, išsiaiškinti, ką pati negerai darė. Galimas daiktas, jog tokioms besivaidenančioms sieloms tiesiog trūksta savikritikos arba jos iš tiesų taip neteisingai nuskriaudžiamos, kad pritariant aukštesnei valiai lieka žemėje, kitaip sakant, parodyti, jog negalima peržengti tam tikrų ribų. Juozas vis dažniau krypta į tokias mintis ir jam atrodo suprantama negalvoti apie tą sielą, kuri vaidenosi, kai pats yra gydomas, kad nesivaidentų, nesikištų į gyvųjų reikalus, nes tai juos tikrai gąsdina. Galbūt kada nors vėliau sugalvos, kaip tai subtiliai padaryti, ar jam bus pasakyta. Kai norės padėti Aurelijui ar Juditai. Dabar jie vėl kuriasi, turėdami viltį, kad viskas bus gerai, keliasi į „rajoną“, kelių tūkstančių gyventojų „miestą“ kaip jį visi aplink vadina, gana didelės upės su elektrine ir užtvanka ir perpus siauresnės upelės santakoje, pačiame naujosios respublikos pakraštyje, kitapus abiejų upių jau buvusi arijų, dabar bratokų žemė, tenai dar mēkso baisios jėgos išsprogdintas, piestu stovintis betoninis bunkeris, visa kita aplink sulyginta su žeme ir apžėlę gero dešimtmečio krūmais. Per upelę išlikęs palaikis tiltas ir juo galima pereiti pėsčiomis ir pervedti karvę, o pervažiuoti koku nors

transportu, net vežimu neįmanoma. Tam yra brasta. Pats „rajonas“ - tai pavyzdinčiai kažkokio prancūzo suplanuota tiesiomis kaip linuote nubrėžtomis gatvelėmis gyvenvietė su bažnyčia, ankstesnės respublikos satyriko ir jos himno žodžių autoriaus aprašytu tiltu ir per stebuklą išlikusiu paminklu jam su senojo himno žodžiais ant šonų. Griuvėsių jau nėra, žymu tik buvusių namų vietos. Ir vienoje iš tų vietų stovi nebaigtas rengti, keistos formos namas, iškart pajuodusiais, nes nenaujais rąstais, laikinai toliu apdengtu, taigi dar juodesnių stogu. Tai simboliška, toks juodas tenai jų laukia gyvenimas? Pavyzdžiui, Aurelijaus? Jis vadina mechaniką „juo“, nelabai pasitiki mama ir instinktyviai elgiasi kaip eilinis kariuomenėje - svarbiausia kiek tik įmanoma nekristi į akis. Kartais rūpi parlėkti ir sušukti: „Klausykite, aš...“ Bet žino, kad tada Mechaniko akys paniurs, o motina taikydama prie jo atlaidžiai šyptelės iš jo vaikiškos pergalės. Mechaniko akys pagyvėja tik tada, kai Aurelijus kuo nors prasikalsta. Tada jis liepia Juditai Aurelijų kaip nors nubauti, tarkim, neleisti žaisti krepšinio arba „duoti diržo“. Diržas, esesininko kuprinės petneša su sagtimis galuose, pagąsdinimui visada kaip Damoklo kardas kabo prie virtuvės durų. Šiurpus įnagis.

Taigi Aurelijus nebėga namo su savo džiaugsmiais, o juo labiau ieškoti pagalbos prasikaltęs, nes tada, žino, akys kryps į diržą. Ir gyvena savo uždara, beveik laimingą gyvenimą ir nesijaučia arba neleidžia sau jausti, kad kažko neturi. Kai nuo neatmenamų laikų turi tiksliai tiek, matyt, nesijauti, kad tau kažko trūksta, samprotuoja Juozas, galvodamas apie sunkiai paaiškinamą sūnaus savijautą. Juk ir prieglaudos vaikai nesijautė kažkokie nelaimėliai, greičiau priešingai, atrodė linksmesni už pilnų šeimų vaikus. Tai, matyt, apsauginė reakcija, kiek panaši į žaizdos slėpimą...

Naujojoje mokykloje Aurelijui įdomu. Tai jau nebe kelių trobų eksbažnytikaimio mokyklėlė su beveik šventais vaikais, pasiruošusiais nukęsti net mušimą. Čia pilna visokio plauko varliamušių, kurie drąsiai rodo savo „aš“ ir varo mokytojus isteriją. Burmistro vaikas, jų „rajonas“ yra prie pat buvusios arijų sienos, todėl valdininkai vadinami kaip nuo seno įprasta, liežuvis susipintų tariant „miesto tarybos pirmininkas“, taigi burmistro vaikas beveik per kiekvieną pamoką varomas „už durų“ arba pats prašosi į lauką, nes jam reikia parūkyti, ir niekas jo nepakrato už sprando, vien piešimo mokytoja kartais pakniaukia: „Aš maniau, kad tave paveiks motinos mirtis“, mat burmistriuko motina neseniai nuo kažko mirusi. Jų klasėje, be paprastų miestelėnų atžalų, yra ir kaimiečių, gyvenančių internate, vienas toks žvitrus ilgas antrametis, pravarde Zuikis, tiesiog meistriškai pasakinėja. O įdomiausias juodas mažius, nuo pat pirmos klasės negavęs kitokio pažymio kaip penketas ir kaip absoliutus mokslo čempionas jau buvęs visų pionierių sostinėje Arteke, ką tik iš tenai grįžęs, įdegęs kaip arabas. Aurelijus apie jį jau buvo girdėjęs ir tarsi neakivaizdžiai varžęsis dėl prizo važiuoti į Arteką, bet kas tokį įveiks, kiaurą penketukininką, jis tik per kūno kultūrą... Bet vis tiek gauna penketą, nors ir neįvykdo normos arba tiksliai teisėjauja. Mokytojas pamažina normą, kad ir jis ištemptų penketui, matyt, taip iš aukščiau pasakyta, nes turėti tokį pirmūną mokyklai gerai. Trumpai tariant, vunderkindas truputį dirbtinis, bet nėra nuobodus, įsiteikinėjantis kalikas. Jis kaip ir kiti pasakinėja per pamokas, netelpa savo kailyje ir dažnai „lekia už durų“. Atrodo, jog būti išvartam „už durų“ čia kaip ir garbė.

Juozui, kaip specialistui, įdomu, ko gi dabar jo sūnus mokosi? Ir dangiškas kinematografas lyg netyčia parodo vadovėlių turinius. Na, beveik to paties, ko ir seniau, tiksliai gamtos ir istorijos dalykuose esama naujovių. Istorija dabar tokia, kad jų nuo jūros iki jūros šalies kaip nebūta, o gamtos knygoje pilna visokių rekordų: toje valstybėje, kurioje Aurelijus dabar gyvena, dėlšiausios vištos, pieningiausios karvės ir stipriausi arkliai, nė nekaltant apie vieną darbštuolį, kartą įvykdžiusį vos ne pusantro šimto normų, iš pažiūros greičiau klipatą negu galiūną. Apie tai rašoma ir istorijos vadovėlyje, matyt, todėl, kad tas faktas laikomas itin svarbiu.

Aurelijus sėdi viename suole su nediduku kresnu berniuku, buvusio policininko sūnumi, policininkas išnešęs kudašių, nelaukęs, kol ateis bratokai, nemėgstantys tokias pareigas ėjusiu žmonių, nesiceremoniją su jais, nes ir pačią tarnybą laikę ydinga. To vaiko tėvas lyg ir nebuvo padaręs nieko blogo, tačiau visi miestelio žydai gulėjo po velėna prie Karvių tilto, todėl, matyt, manė, jog geriau bus nebandyti laimės, ir pasišalino, perėjęs per Geležinį tiltą, kitapus kurio jau buvo arijų žemė, ir dabar siuntė iš už balos siuntinius, todėl Aurelijaus suolo draugas kartais turi kramtomos gumos ir rengiasi geros medžiagos vietos mados meistrų siūtais drabužiais, vilki bluzoną su „braunykais“ ir mūvi plačias, apačioje susegamas kelnes. Visi jį vadina Šociku, to meto bokso legenda, nors jis nesiboksuoja, tiksliai vaikšto panarinę galvą, viską žino apie sportą ir žaidžia stalo tenisą. Aurelijus pasisako taip pat žaidžiąs, ir jie tuojau pat susigrumia prie stalo. Aurelijus, visų nuostabai, nesunkiai laimi ir kaipmat išgarsėja, nes Šocikas buvo laikomas

mokyklos teniso vunderkindu. Nuo tada prasideda jų įnirtingi mačai su žiūrovais ir be, juos iš pradžių nesunkiai laimi Aurelijus, bet jam darosi vis sunkiau, nes Šocikui tenisas ne žaidimas, o kažkas daugiau. Jis išvis pamišęs dėl visokių varžybų. Aurelijus su juo turi per pamokas varžytis, kas ilgiau nekvėpuos, ir kai sykį visas pamėlęs išstveria beveik pustrečios minutės ir smarkiai viršija judviejų rekordą, Šocikas užsimiršęs, kur esąs, šaukdamas jį apkabina ir tuojuo lekia už durų, fizikas iš pradžių nori išvartyti ir Aurelijų, bet paskui, matyt, pagalvoja, kad už durų jie galbūt toliau tęs varžybas, ir nusprendžia įrašyti į Aurelijaus dienoraštį pastabą: „Per fizikos pamoką nekvėpavo 2 min. 28 sek.“ Jis mėgo viską rašyti kaip buvo, o ne visokias abstrakcijas, kaip kiti mokytojai, pavyzdžiui, rašę „per pamokas buvo nedrausmingas“, „triukšmavo“ ar panašiai. Gavęs tokią abstrakčią pastabą nusižengėlis namie pasakos ką nori, sukdamas uodegą visaip švelnins savo kaltę, o čia prašom – viskas kaip ant delno, ir dabar spręskite, kokios bausmės jūsų atžala nusipelnė. Nuo tos dienos, kai gavo tą konkrečią pastabą, prasideda Aurelijaus bėdos mokykloje, tiksliau tariant, bėdos mokinio, kurio motina dirba toje pačioje mokykloje. Mat toks mokinys, jeigu jis nėra šventas mėmė, neišvengiamai tampa ventiliu, per kurį kolegų nuleidžia garą, juos supykdyusių mokinių sukeltą įniršį. Kas nors būtinai kasdien taip suerzina, kad iškart norisi keršyti. Tačiau to šunsnukio tėvus galima pamatyti tik tai trimestro pabaigoje, jeigu jie išvis teikiasi ateiti į tėvų susirinkimą. Tuomet pyktis jau seniai būna išgaravęs ir pirmiau, rodės, toks bausis nusikaltimas atrodo visiškai niekas. Į pastabas tą akimirka, kai rašo, rodos, visą save sudeda, bet ar gali būti tikri, kad jas pamato tie, kuriems jos skirtos. Galbūt pats neklaužada po jomis šaipydamsis pasirašo, kad skaitė, ir priduria, jog imsis arba ėmėsi priemonių. Taip yra su tais, su kurių tėvais pedagogai beveik nesusitinka. O Judita į mokyklą ateina kasdien po pietų į antrą pamainą, mat dabar ji moko pradinukus. Ir kasdien išgirsta išstisus reportažus apie kokį nors Aurelijaus žygį, tarkim, apie tai, kaip jis „numetė ant grindų žirni“, į kurį būna sudėtas visas įtūžis ant, pavyzdžiui, burmistro vaiko, kuris varomas iš klasės įsikišo į burną cigaretę arba kukavo už durų. Arba dėl to, kad Aurelijaus klasės dvynukės, pasirodo, jau kadai atsakinėja viena už kitą per algebrą ir kalbas, ir dabar nežinia ką daryti. Judita kasdien surenka savo kolegų rūstį ir savo ruožtu išlieja jį ant Aurelijaus, nes Judita nėra jo talpykla, be to, namie ir taip netrūksta bėdų. Mechanikas jau nebe mokytojas, jis dirba, taip sakant, pagal pašaukimą gretimo kolūkio remonto dirbtuvėse ir kasdien geria su tokiu Antanu, kurį ji vadina Suodžiumi, nes jis, atrodo, niekad nesiprausia, vaikšto tarsi rodydamas, kokių ten turima tepalų. Tad Aurelijus tampa visos mokyklos ir Juditos nelaimių atpirkimo ožiu ir kasdien su baime laukia iš mokyklos grįžtančios mamos, nors iš tikrųjų nieko labai blogo nedaro, elgiasi kaip ir kiekvienas tokių metų vaikas, na, sukiojasi, kai būna smalsu, pasakinėja, kai žino, nes ten tokia mada. Juokiasi, kai kas nors būna juokinga.

„Jis juk dar paauglys!“ - piktinasi Juozas, įvardydamas kaip specialistas problemą teoriškai. Ir kaipgi tai pakenčia Aurelijus, netikėtai tapęs tokiu visų bėdų žaibolaidžiu? Jis iš pradžių sutrinka, paskui pripranta prie tokio netikėto krūvio ir elgiasi normaliai, kaip ir galima tikėtis iš guvaus, namie neišsidūkstančio paauglio - tampa vienu iš didžiausių valiūkų, kitaip tariant, namo grįžusi Judita visada turi jam ką pasakyti ir tuo duoda Mechanikui pagrindo vis žvilgčioti į esesininkiškos kuprinės petnešą, tačiau jis vis negali kaip reikia išpilti Aurelijui kailio, nes jo išdaigos gana inteligentiškos, nekaltai ištartas žodis, privertęs suošti klasę iš juoko, klausimas, judesys, jeigu nori, viskas, kad ir ką darytų, kitiems atrodo juokinga ir verčia kvatotis, susiėmus už pilvų. Todėl fizikas, kuris, be to, yra jų auklėtojas ir saviveiklos mėgėjas, paima jį vaidinti intermedijas, užpildyti klasės vakare tarpus tarp rimtų numerių, okteto, kvinteto, solo ir šokių. Vienoje tų intermedijų Aurelijus boksuojasi su ilgšiu Zuikiu, vaizduodamas mažą vikrų boksininką, Zuikis - nevėkšlą, o mažasis vunderkindas jiems teisėjauja. Kaip ir reikia tikėtis, mažas vikrus boksininkas nugali nevėkšlą, patiesdamas ant grindų kaip tik tada, kai tas itin grėsmingai užsimoja. Apskritai tuo metu herojai yra guvūs mažyliai. Taip Aurelijus truputį pramoksta boksuotis ir įgyja kieto vyruko vardą, nes kartais su kuo nors pasiboksuoja ir ne scenoje ir visus greit, keliais smūgiais nugali, nes jie nesupranta jo gudrybės, kairiarankis Aurelijus visuomet stovi kaire priekyje kaip dešiniarankis ir beveik kiekvienu lengvu smūgiu pasiekia priešininko nosį, o kai tas jau nieko nebemato per ašaras, staiga pakeičia stovėseną ir kaukšt! ta pačia kaire jau gerai atsivedėjęs. Paskui paprastai niekas daugiau nebenori boksuotis arba net atsisėda ant žemės. Tačiau viskas visada vyksta su pirštinėmis, tad jokių peštynių. Aurelijus niekada prie nieko nelenda, o prie jo tuo labiau, nes bijo.

Juozas tuo džiaugiasi ir mano, kad tai labai elegantiška išeitis iš padėties, nes tokiam amžiuje kas yra kas aiškinamasi būtent peštynėmis. Tačiau geri dalykai kartais turi ir kitą, netikėtą pusę ir gali

atsigręžti prieš. Aurelijus su savo intermedijomis išgarsėja, tampa ne tik savo klasės, bet ir visos mokyklos vakarų žvaigžde, ir juos tris, Zuikį, vunderkindą ir Aurelijų, „pasisamdo“ vienuoliktokai, kurie važinėja su koncertais po kaimus rinkdami pinigus savo išleistuvėms, nori sukaupti tam tikrą sumą, kad paskui būtų ką padėti ant stalo. Ta trijulė jiems vaidina dykai, neima už savo meną pinigų, tačiau supranta savo žvaigždišką vertę ir atitinkamai nepriklausomai elgiasi. Ir kartą peržengia ribas. Tą dieną mokykloje vyksta kažkokios svarbios varžybos, kurias vunderkindas su Aurelijumi labai nori pamatyti, o vienuoliktokai vėl išsirengia į gastroles. Jie beveik prievarta įsisodina savo samdytus artistas į sunkvežimį, panašų į „polutorkę“, ir išvažiuoja, bet už poros šimtų metrų vunderkindas pabeldžia į kabinos stogą ir automobilis sustoja. Tada strykteli iš jo ir nueina, o Aurelijus jam iš paskos, nepaisydamas, jog vienuoliktokų auklėtoja šaukia grįžti ir visi vienuoliktokai taip pat. Palieka su pirštinėmis ir visu kitu rekvizitu Zuikį, tarsi jis vienas už juos galėtų suvaidinti intermediją apie boksininkus, arklį su aštuoniomis kojomis ir dialogą su nebyliu, tvirtinančiu, jog supranta kalbą iš lūpų.

Jie grįžta atgal ir pasižiūri tas varžybas, parėkia už savo mokyklos komandą ir nesijaučia ką nors bloga padarę. Jau tiek syk važiavo į gastroles, tegu dabar vienuoliktokai vieni pinigaujasi, juk pagaliau tai jų išleistuvės, jie tortus valgys ir pirmąsyk viešai pasigers, o ne juodu. Be to, vaidinti reikia tada, kai siela veržte veržiasi į sceną, o kai ji nori žiūrėti varžybas, jai reikia suteikti tą malonumą. Taip maždaug mano abu, keldami prie svečių krepšio pragarišką triukšmą.

Juozas jaučia, kad tai gerai nesibaigs, bet dangiškasis kinematografas, atrodo, dar nenori dramų ir parodo intermediją apie Aurelijaus naująją meilę. Tą mergytę pionierę, kurią tylomis lydėdavo iki pieninės ir paskui grįždamas perkeldavo karvę, Aurelijus pamiršęs kaip poilsiautojas vasaros nuotyki. Dabar jis jau vaikšto į šokius, šoka tango, šlafoką ir prastai valsą, vesdamas daugmaž kas pakliuvo, tačiau tik tada, jeigu dar nebūna išvesta jo klasiokė ir gatvės kaimynė, jau su visais moteriškais atributais, krūtys, strėnos, šlaunys, už jį metais vyresnė rudakė. Su kitomis Aurelijus šoka laisvai plepėdamas arba išradinėdamas visokius vingrius pa, o su ja tarsi mieta prarijęs, atsargiai paėmęs už rankos ir vos liesdamas liemenį, tarsi bijotų, kad partnerė nesulūžtų, nors ji toli gražu neatrodo trapi. „Įbimbėjus merga“ - sako Mechanikas, išgirdęs apie Aurelijaus jausmus jų kaimynei ir tuo duoda suprasti, kad Aurelijus jai negali daryti įspūdžio. Ir tai teisybė, bet Juozas taip niekada nesakytų. Jis galbūt pamėgintų nukreipti Aurelijaus mintis kitur, apsaugoti jį nuo galimų sukrėtimų. Laimė, nieko baisaus neatsitinka. Aurelijus šoka kaip mieta prarijęs su savo naująja meile, eina kartu su visais namo ir galiuką su savo širdies valdove vieni du. Mokykloje žiūri į ją švelniu žvilgsniu, žodžiu tariant, elgiasi, kaip trenktas arba kaip normalus įsimylėjęlis. Kartą jo jausmų valdovė užsinori po pamokų paslidinėti ir paima kito, ne Aurelijaus slides, bet ne todėl, kad tas kitas jai labiau patinka, jis išvis nė nevaikšto į šokius, užtat jo slidės kaip reikia, klijuotos faneros, su apkaustais ir lazdomis su ratukais, o Aurelijaus kažkokios užriestos lentos, su gumomis vietoj apkaustų. Ir Aurelijui tai labai užgauna širdį. Jam atrodo, kad jeigu mylimoji jaustų jam tą patį, ką ir jis, tai būtų pasirinkusi jo slides. Ir jis neapsirinka, jo dievaitė nejaučia jam nieko arba jeigu ir jaučia, tai nedaug, tai yra nevaikšto amžinai susirūpinusi kaip jis. Tačiau kartą turistiniame žygyje leidžia jam išlieti savo jausmus. Palapinėje jie atsiduria šalimais, ir naktį pabudęs Aurelijus parodo, kokia karšta jo meilė. Tai, kas paprastai vadinama pergale, neįvyksta, tačiau visa kita - kaip iš kinų ar indų meilės knygų ir yra su malonumu priimama. Juozas nusistebi tokiu Aurelijaus išradingumu. Kitaryt glamonių orgijos partneriai nė nepažiūri į viens kitą. Jie tarsi išsigandę ir gėdijasi to, ką darė ir juto, atrodo Juozui, tačiau jis pagalvoja ne apie tai, o kad Aurelijus tapęs toks kaip visi jau seniai. O juk jau antrą savo gyvenimo dieną nustebino nepaprasta nuovoka ir padarė viską, kad sugrįžę bratukai neišprievartautų Juditos ir jos nepilnametės padėjęjos. Kur dingo jo kosminė išmintis? Matyt, vaikai tik iki tam tikro amžiaus ja naudojami, o paskui jau nebe, kad neišsiskirtų, nes pernelyg protingas vaikas kartais net suaugusiam atrodo nesveikas.

Bet Aurelijus, ačiū Dievui, neperlenkia lazdos. Pavyzdžiui, nekiša nagų prie sprogalų. Aplink tą miestelį jų pilna. Mat per karą čia būta ilgų mūšių. Du mėnesius šaudytasi iš visų turimų vamzdžių, nes kitapus upelės jau buvo arijų reichas ir jie jokia mada nenorėjo į jį įsileisti bratokų, o tie savo ruožtu norėjo kuo greičiau į jį įžengti, nes buvo gavę savo vado leidimą iš pradžių tenai plėsti, siaubti, prievartauti, elgtis kaip tame Dancigo rūsyje, kur nupyškino vieno savo balsu stiklą gurinusio mažiaus tėvą ir išbarškino kaimynę mažiui matant, o ne dvejoti, kaip Juozo miegamajame radus dvi gražuoles su poros dienų kūdikiu, ir pasišalinti nieko nepešus, kai tas pyplys ėmė tyčia mėlynuoti. Todėl žemė aplink jų miestelį sėte nusėta visokiais sprogalais ir

metalais. Metalus Aurelijus renka, rūšiuoja pagal spalvas ir veža parduoti, dėl to turi kišenėje vieną kitą rublį ir jam nereikia jų prašyti iš Juditos. Tačiau prie sprogalų rankų neikiša, nes bijo jų garso. Gal todėl, kad jį kadaise taip išgąsdino tiedu šūviai į lubas iš Išstypėlio-Direktorius-Mechaniko pusbrolio pistoleto? Matyt... Bet Juozas numoja ranka, nepasineria į samprotavimus, kodėl Aurelijus nesprogdina rastų granatų, bombų, šovinių ir kas jį nuo to saugo - aukštesnė valia ar atsitiktinumai. Kai jo bendraamžiai tiesiog dėl to kraustosi iš proto ir nieko nepaiso. Įdeda bombą į laužą ir laukia, kas bus. Todėl dažnas vaikšto su protezu, tuščia rankove, nors nėra dalyvavęs jokiuose mūšiuose. O vieną jo klasioką granata taip sudrasko, kad surinktą gabalais reikia laidoti uždarytame karste. To Aurelijus vengia, tačiau kartą vos neprikiša labuonės, tiesa, ne ardydamas ar sprogdindamas sviedinius, o jais tiesiogine prasme apšaudytas. Mat kitapus upelio, buvusioje arijų žemėje, miestelis ganosi karves ir šienauja, tenai niekas nebegyvena, visi arijai išnešę kudašių į tolimąjį faterlandą ir dabar ta žemė priklauso bratokų respublikai, tačiau jų pačių tenai nėra, jie gyvena kiek toliau - pačiame pakraštyje viskas per karą išdaužyta. Ir dabar tenai tankų poligonas. Jie ten atvažiuoja per maneivrus šaudyti į dar stovinčius namus, tvartus, pašiūres. Tai praktiška, nes nereikia statyti taikinių. Be to, pastatytas taikynys - kas kita, kokia nors lentų siena, o čia tau beveik namas ar net kaimelis. Tad babach! į jį ir matai, kaip susmenga kaip tikrame mūšyje. Raudoni stogai tik laksto į dangų, jeigu praktiški žmonės iš anapus upelio jų dar nespėję nusiardyti. Juditos naujojo namo krosnys pastatytos iš tenykščių koklių ir plytų. Mechanikas mėgsta nuvažiuoti į poligoną ir pasirinkti visokių geležių, bet šienauti nemėgsta, tingi, ir tuo užsiima Aurelijus, jis pripjauna žiemai pašaro telyčaitę, ant kurios juodu su broliuku jodinėdavo tame sportiškame kaime, dabar ji jau seniai duoda pieno ir virtusi gera karve. Kiekvienas to miestelio vyras ir vaikas yra šienautojas, moka išsiplakti dalgį, pakrauti vežimą, kad šienas nebyrėtų, gali visą dieną neatsitiesdamas mosuoti dalgiu, tai beveik tas pats kaip Sportininko mokykloje nedaryti žingsnių žaidžiant krepšinį. Be to, daugelis tenai beveik vien iš to ir gyvena, jeigu neturi darbo linų fabrike. Todėl šienautoju tampa ir Aurelijus, nes Mechanikas, kaip jau sakytą, tuo sportu visai nesidomi. Juozo sūnus gana greit įvaldo patį šienavimo meną, bet nemoka išsiplakti dalgio ir pjaudamas turi įdėti daugiau jėgos. Jo šienas būna labiau nukapotas negu nupjautas. Tačiau karvei tai nesvarbu, jai rūpi, kad jo nepritrūktų žiemą.

Ir Juozas vos nekvankteli, kai kartą aplink palei vieną sodybą bešienaujantį Aurelijų ima kristi tankų sviediniai. Mat jis nepaiso raudonos vėliavos, rodančios, kad vyksta maneivrai ir poligone rodytis draudžiama, ir ramiai sau mosuoja dalgiu, susiradęs vešlią pievą. Iš kur jis galėjo žinoti, kad kaip tik į tą dar visai nesugriuvusį namą ims šaudyti viso pasaulio proletarus besiruošiantys ginti tankistai? Sviediniai lekia klaidingai zvimbdami, ir į duobę pargriuvusiam Aurelijui atrodo, kad tiesiai į jį, mat jis yra apšaudomas pirmąsyk ir nemoka nustatyti, kur jie kris. Tai išmano tik seni fronto kareiviai, tad naujoko kailyje atsidūręs Aurelijus atsisveikina su gyvenimu sulig kiekvienu atlekiančiu sviediniu. Bet nė vienas nepataiko, nes Aurelijus guli dar per karą nežinia kurios pusės sviedinio išmuštoje duobėje, o ten, žinia, saugiausia. Bet iš kur jam tą žinoti? O tas jų kaukimas, jis daug baisesnis už kulų garsą. Aurelijus, atrodo, neįsivaizduoja, kaip galima prie jo priprasti ir net pulti, kai į tave taip pleškina. Ir kiekvienas bet kurios pusės, bet kokio karo kareivis Aurelijui, matyt, dabar atrodo superherojus, mano niekad neapšaudytas, bet tą patį sykiu su juo iškentęs Juozas. Į Aurelijų nepataiko nė vienas sviedinys, nepaneigia pirma minėto teiginio ir net savotiškai jį praplečia ta prasme, kad saugi yra net ankstesnio karo duobė. Taip juodu abu išmoksta gerbti visų, kur tik šaudoma, karų dalyvius.

O kitame epizode Aurelijus pamoko ir patį Juozą, dabar jau kosminės išminties vartotoją. Pasirodo, kad ir tai įmanoma. Mat anas vyrukas, kaimo Jurgis, paskolinęs Aurelijaus mylimajai slides, nukniaukia iš kito jų bendraklasio visą krūvą pašto ženklų ir padovanoja juos Aurelijui, kad tas pamokytų jį boksuotis, to savo garsiojo trigubo smūgio bakst-bakst-bum, mat ir pats yra kairiarankis. Aurelijus ženklus priima nenoromis, supranta, kad jų gražinti nebeįmanoma. Juodu abu buvo pas tą klasioką ir gėrėjosi jo kolekcija, o paskui po kelių dienų jis užsipuolė Aurelijų, kad tas nukniaukęs jo atsarginius ženklus, ir Aurelijus atsakė, kad nenukniaukė, kad tai ne jo skonio sportas ir kad už tokius žodžius klasiokas galės užsidirbti. Žodžiu, atsikirto kaip reikia; nes iš tikrųjų buvo niekuo dėtas. O paskui atėjo tas gerų slidžių savininkas ir atsilygino jam pavogtais ženklais už bokso pamoką. Voką su jais Aurelijus padėjo tarp savo ženklų albumo puslapių. Ir jį aptiko Mechanikas, kuriam tuojau parūpo, iš kur tie ženklai, iš kur Aurelijus gaunąs tiek pinigų, nes ženklai neantspauduoti, ar jis tik ko nors... žodžiu, surengė tikrą kvotą, per kurią Aurelijus tylėjo

kaip žemė, nes viskas buvo labai sudėtinga. Ir tada Mechanikas nusprendė išmėginti ilgai kaip Damoklo kardas kabojusį savo esesininkiškos kuprinės diržą. Pamokyti Aurelijų, kaip reikia kalbėti su suaugusiais. Ir nutvėręs už vienos rankos, kita tol čaižė diržu Aurelijaus nugarą, sukdamasis sykiu su juo ratu, kol įsikišo Judita ir pasakė, kad jau užteks.

Aurelijus dejavo iš skausmo, bet dabar juo labiau nenorėjo sakyti, niršdamas dėl tokios nepelnytos ir žiaurios bausmės.

Juozas tai matydamas jautėsi taip, lyg pats būtų kapojamas tuo baisiuoju diržu, ir paskui pagalvojo, kad gavęs į kailį kalėjime galbūt taip pat būtų užsispyręs ir nieko nepasakęs, nukentėjęs, taip sakant, fiziškai ir galbūt išlikęs gyvas, nors ir šiek tiek aplamdytas. Bet po karo būti nė trupučio neiškomplektuotam, nepasipuošusiam randais atrodė beveik negražu, ypač jo amžiaus vyrui. Net ir Mechanikas giriasi savo kreivu pėdos pirštu, aiškina, jog tai karo trauma, nors iš tiesų tik apsigimimas.

Ir Juozas susimąsto apie tai, kaip galėjo būti, jeigu bratokai jam būtų davę į kailį ir jis nebūtų iškart sutikęs tapti tariamu dvigubu agentu. Galbūt jis tada būtų gavęs kokius 15 metų ir juos ištvėręs, neatsigulęs po velėna tundroje - taigoje. Ir Aurelijui baigus mokyklą ar jau studijuojant sugrįžęs?.. Pagalvojęs apie Aurelijaus studijas, jis pakelia akis į ekraną, pamato paskutinį sustojusį filmo kadra su užsimojusiu darsyk smogti Mechaniku, susirietusiu rėkiančiu iš skausmo Aurelijumi ir tarp jų atsistojusia Judita ir susizgrimba, kad dabar ne laikas tokiems apmąstymams...

Dabar jis žiūri filmą apie Juditos ir Aurelijaus gyvenimą po savo mirties, penkiasdešimties metų jo kroniką, komentuojamą paties Juozo ir galbūt kantriai sėdinčių kitų žiūrovų, tylomis darančių savas išvadas. Beje, kas jam ten kartą dingtelėjo, Aurelijaus studijos? Iki jų dar toli. Ir, atrodo, iš viso gali nebūti.

Mat išeina tokia knygelė apie Velnią ir jo darbus, kur užsiminta ir apie jį, Juozą, apie Aurelijaus krikštynas, štabą ant vaikų prieglaudos aukšto ir visa kita. Pikta knygelė, ir Mechanikas ją pavartęs sako, kad Aurelijui šakės, reikės linų fabrike šiaudelius mirkyti, o ne mokslus krimsti. Tačiau jis pervertina bratokų uolumą. Iš kur jiems žinoti, kad kitame šalies krašte gyvenantis Aurelijus yra Velnio krikštasūnis, maža kieno kokia pavardė, be to, pensiją gauna kaip našlaitis, už visų šalių proletarų reikalą žuvusio žmogaus sūnus. Nebent Mechanikas nueitų ir pasakytų, bet jis to nepadarys, nes ir pats nešventas, susikūręs ir atmintinai išmokęs biografiją, tačiau norėtų, kad Aurelijus mirkėtų linus, ypač kai parodė ragus, nepasakė, iš kur ženklai, nors ir plakamas ir dabar, rodės, pašaipiai žiūri į jį, bet privengia kaip tas kareivis vyresnybės, kad jį velniai!

Taigi ta knygelė neturi jokios reikšmės Aurelijaus likimui, nes tikrai niekam net į galvą neateina, kad jis būtų kuo nors susijęs su Velniu iš visai kito šalies kampo, kur retas ir buvęs, nes dar tikrai bukanosių autobusų laikai ir 10-20 kilometrų kelionė jau laikoma rimta. Žurnalistai nelaksto dėl sensacijų po visus pašalius kaip palaidi šniukštinėjantys ciuciai. Jie daugiausia sėdi kabinetuose ir rašo tai, kas reikia, tai yra apie darbo žmonių laimėjimus kuriant tokią santvarką, kai bus galima naudotis kuo nori ir kiek nori, kur žmonės tuo nepiktnaudžiaus, sąmoningai ims tik tai, kiek jiems reikia. Tikslas toks, tačiau kol kas iki jo dar toli. Kol kas dar reikia sunkiai lenkti nugarą, kad nepadautum ir nevaikšiotum nuogas. Tačiau tikslas gražus. Pasak spaudos ir propagandos, įmanomas tada, kai visas pasaulis jau gyvens pagal naują tvarką, pasiekiamas negreit, tačiau dar tebegyvenant Juditos kartos žmonėms, visiems dirbant išvien, juolab kad besipriešinančių jau beveik nelikę, o jeigu ir likę, tai jų negirdėti arba ir jie prisideda prie būsimos santvarkos kūrimo dirbdami ne pagal specialybę, t.y. kalėjimuose, stovyklose ir kitose panašiose įstaigose. Ir netgi labai nemažai prisideda. „Balsai“ sako, kad kai kurios didžiosios elektrinės, fabrikai ir kanalai pastatyti ant tokių ne pagal specialybę dirbusių žmonių kaulų. Kontrpropaganda sako, kad tai šmeižtas, ir atrodo tarsi teisi, nes kaulai nekalba, o negausūs grįžusieji kažkodėl nelinkę nieko pasakoti ir kaip tie diplomatai sako *no coments*. Žodžiu tariant, būsimo rojaus kūrimas vyksta gana paslaptinai.

Aurelijus, atrodo, taip pat baudžiasi prie to prisidėti, tačiau ne fiziniu darbu, nes jau yra supratęs, kad tas jį am netinka, šienaudamas ir vasarą padirbėjęs prie klojamo asfalto. Jis, kaip ir andai Juozas, mano, kad tai ne jam. Ir dauguma jo klasiokų taip mano, kas mokosi vidurinėje ir jau perėjęs bent į aštuntą klasę, tas nori studijuoti ir nesižavi darbininko ar valstiečio ateitimi, nors pastarieji oficialiai yra šalies hegemonai. Tačiau to kažin kodėl nematyti, todėl hegemonų gretas paprastai papildo tie, kuriems nepavyksta to išvengti.

Juozui patinka, kad Aurelijus nenori tapti hegemonu todėl, kad nesižavi jų kažkodėl romantišku vadinamu fiziniu darbu ir visai neranda su jais bendros kalbos, jam reikia kitokios aplinkos, o kokios - jis dar nežino. Tačiau inteligentiškiausios tame pasienio miestelyje įstaigos, jo motinos, vadinasi, ir Juozo kolegų, aplinka jo netenkina. Jis nenorėtų kaip Juozas ateityje būti vietine vaikščiokiančia mokslo naudos ir šeimos laimės reklama. Tačiau iki to dar gana toli, iki to, kad dirbtų kažką kita, kas yra aukščiau už Juditos ir Juozo darbą, dar reikia baigti porą mokyklos klasių ir išmokti ko nors subtilesnio. Ir tam atsiranda netikėta kliūtis, tačiau tai, kaip minėta, ne ana knygelė apie jo krikštą Velnią, jo štabą ant vaikų prieglaudų aukšto ir Juozą, tarybinės, taip dabar viskas vadinama, mokyklos direktorių *de jure* ir Velnio pagalbininką *de facto*.

Aurelijui koją pakiša tas šuolis iš „polutorkės“, vunderkindui pabeldus į šoferio kabiną ir šoferiui ją sustabdžius, kai juodu nuėjo žiūrėti varžybų, užuot važiavę vaidinti į kažkokį kaimą intermedijų. Ir visai nesvarbu, kad jie daug sykų vaidino be jokio intereso, kai vienuoliktokai dainavo ir šoko aiškiai norėdami užsidirbti pinigų savo išleistuvėms. Svarbu, kad iš gastrolijų jie pasitraukė savavališkai ir negrįžo, nuėjo neatsisukę vienuoliktokų auklėtojos garsiai šaukiami. Be to, abu dažnai judesiais, replikomis ir grimasomis paverčia pamokas komedijomis, lyg amžinai vaidintų scenoje, o tie juokingi sakiniai, lituanistė, tiesa, juos leidusi rinkti iš knygų kaip pavyzdžius, maniusi, kad svarbu, jog jie iliustruotų kokią nors taisyklę, bet Aurelijus prirenka tokių, kad visa klasė tikrai kvatojasi ir visai negalvoja, kokią taisyklę jie iliustruoja, jiems būna svarbu tikrai jų turinys. Ir kiti nuo jo užsikrėtę tokiais renka, todėl ji nebežinanti ką ir daryti. Juodu su vunderkindu išvis... Taip kalba per savo metinį tarybos posėdį pedagogai, vienas kito paakinti prisimena vis naujų vunderkindo ir Aurelijaus išdaigų ir nusprendžia sumažinti vunderkindui elgesio pažymį iki keturių, o Aurelijui net iki trijų, nes jis vis dėlto mokytojos vaikas ir turėtų rodyti pavyzdį kitiems, o ne šitaip elgtis.

Juozas stebėdamas tą sceną ekrane viską vertina kaip specialistas, jis mano, kad bausdami iš nuobodulio netveriančius savo kailyje Aurelijų ir vunderkindą kolegos eina lengvesniu keliu, be to, namie Aurelijus... Tačiau kam tai rūpi, ir jis tik liūdnai numoja ranka.

Judita pareina raudodama, apšaukta chuligano motina ir praneša savo kolegų sprendimą Aurelijui, jau pamiršusiam visus savo žygius ir maniusiam, kad bus pagirtas už neblogus pažymius.

Judita sako, kad tai tolygu pašalinimui iš mokyklos, nes kas iš to, kad Aurelijus ją baigs, jeigu charakteristika nebus tokia, kokios reikia stojimui, o dabar tikrai nebus.

Mechanikas irgi mano, kad Aurelijus užsidirbęs vilko bilietą ir kad jo likimas jau nulemtas - tegu baigia vidurinę, bet paskui šienaus poligone ir daugių daugiausia galbūt gaus ką nors parašinėti linų fabriko kontoroje.

Tą vasarą šienaujančio Aurelijaus neapšaudo tankai, tačiau jis, matyt, Juozui kaip specialistui atrodo, kad taip turėtų būti, pirmą kartą susimąsto apie tai, kas jo laukia, ir pasibaisi tuo labiau negu apšaudymu. Vadinasi, pelnysis duoną kapodamas vis prastėjančią poligono žolę arba jei pasiseks surašinėdamas atvežtus linų sunkvežimius ir niekur nestudijuos, neparvažiuos vasarą namo su siauromis kelnelėmis, smailiais pasagėlėmis kaustytais batais, nepasakos atėjęs į mokyklą, kaip leidžia laiką sostinėje arba buvusioje Laikinojoje, nesimokys kažko tokio, kas jam būtų įdomu ir leistų dirbti geresnį darbą negu motinos, ir trinsis su tokiais pačiais kaip jis vieninteliame miestelio restorane ir, svarbiausia, namie gyvens po tuo pačiu stogu su Mechaniku, kurio augdamas vis labiau nemėgsta. Ir jau gailisi to savo šuolio, išdaigų, tačiau šaukštai popiet, viskas, *finis*. Filmą žiūrinčiam Juozui irgi ima darytis baugu, nejau Aurelijus vien per tai, kad... Bet ne, jis dar turi motiną.

Per vasarą, kai Aurelijus šienauja, džiovina ir veža namo savo ir nukniauktą iš kitų apsižiopsojusių šienautojų šieną, maudosi abiejose upėse, Mergų maudykloje eina plaukimo lenktynių ir dažnai jas laimi, paguli šalia atėjusios nusimaudyti mylimosios ir pažiūri į jos moteriškas formas, bet daugiau prie jų kažkodėl net nebando liestis, pamėto į krepšį ir kartais palošia su Šociku stalo tenisą, vakarais pasėdi miesto skvere iki sporto žinių, į tą laiką Judita sumąsto, kad Aurelijui reikia dingti, išvažiuoti, baigti vidurinę kitur, nes čia jo dainelė jau sudainuota ir jai įgriso būti žaibolaidžiu, nutekinančiu kolegų įtampas. Tegū jis išvažiuoja, įstoja į tą jų komjaunimą, kad nebūtų balta varna, ir užsidirba gerą charakteristiką. Bet kur išvažiuoti, įstoti, gauti?

Jų gatvėje gyvena vieno mokyklos direktoriaus tėvai, ne paprasto direktoriaus ir ne paprastos mokyklos, o mokyklos internato ir tas direktorius yra Darbo didvyris. Tokių dabar, pasirodo, yra. Nežinia, ką didvyriška tas direktorius nuveikęs ir ką reikia padaryti, kad juo taptum, tačiau tai, matyt, rūpi tik Juozui. Juditai svarbu, kad ta mokykla kitame rajone, ir ji nueina pas atvažiuosius

vasarą tėvų aplankyti didvyrį, kad pasiklaustų, ar jis nenorėtų priimti į savo mokyklą Aurelijaus, jos sūnaus, sportininko, saviveiklininko, gabaus mokinio, tiktai va su trejetu iš elgesio. Ar didvyris, kaip geriausias iš geriausių, nepadėtų jam ištaisyti to paskutinio minuso priimdamas į savo mokyklą. Didvyris neapasako ne, koks jis būtų didvyris, juo labiau pedagogikos, jeigu pasakytų. Jis nori pamatyti patį objektą, sportininką, saviveiklininką, gerą mokinį Aurelijų su trejetu iš elgesio, tada ir nuspręsiąs, be to, jam reikės pasitarti su kolektyvu.

Ir Aurelijus ateina pas jį šnektelėti, pasirodyti superpedagogui, kuris pasakys, ar jį dar įmanoma pataisyti, ar jau galima numoti ranka. Jis ir pats norėtų važiuoti į didvyrio, Juozas šypsosi, mokyklą, nes tenai, sako, yra baseinas, kur galima plaukioti net žiemą, ir nereikėtų būti po vienu stogu su Mechaniku, kuris dabar beveik kasdien pila su Suodžiumi ir vaidijasi su Judita, kuriai tai nepatinka. Aurelijus, atrodo, nesupranta kodėl, tegu sau laka ir vaikšto šypsodamasis. Mat įsivaizduoja, kad Judita su Mechaniku gyvena maždaug kaip brolis su seseria ir Mechanikas gali turėti pomėgį, net jeigu tai gėrimas, žodžiu tariant, supaprastina vyro ir žmonos santykius iki pakantaus minimumo, tačiau jam nepatinka jų vaidai, ypač jeigu jie girdėti net gatvėje. Tada jis pagatavas skradžiai žemę prasmegti (nors iš tiesų prasmegti turėtų norėti jie patys) ir dėl to labiausiai nori palikti tą juodą namą, kakti į didvyrio mokyklą ir tenai įsigyti brandos atestatą ir gerą charakteristiką. Tačiau didvyris pamatęs Aurelijų, matyt, iškart pasiduoda, supranta, kad jis ir jo mokykloje rinks iš knygų juokingus pavyzdžius ir vers komedijomis pamokas, kitaip tariant, nepasitiki savo pedagoginiais sugebėjimais, nėra tikras, kad Aurelijus išsižiojęs klausys to, ką jie kalba, ramiai tūnos suole ir dailiai kels ranką, ką nors žinodamas, arba didvyris paprasčiausiai nenori su Aurelijumi terliotis, kuriam galui, jis savo herojišką statusą jau pasiekęs, ir sako, kad rugpjūčio gale praneš sprendimą, kuris paskui būna neigiamas ir be komentarų.

Ir Aurelijui, likus iki mokslo metų pradžios maždaug savaitei, išskyla keletas svarbių klausimų: a) iškart ieškotis vietos linų fabrike, statybose ar kelio tiesime, pas juos dabar kaip tik klojamas Juozo nematytas ir priešmirtinėje vizijoje jį nustebinęs asfaltas; b) dar porą metų eiti į tą pačią mokyklą ir tik paskui ieškotis darbo linų fabrike, statybose ir t.t.; c) ar ieškoti kitos išeities.

Judita yra už c variantą, ji supranta, kad net jeigu Aurelijus ir taptų šventu vaiku, vis tiek jis mokykloje kasdien užklius, ir liepia jam krautis daiktus ir važiuoti pas bobutę, Rozalijos dukrą, ir tenai ant upių tėvo kranto baigti vidurinę, gerai elgtis, gauti gerą charakteristiką ir būtinai įstoti į komjaunimą.

Juožą nustebina paskutinis Juditos priesakų punktas, pati nestojusi į jokias bratokų organizacijas, atsisakiusi būti naujosios valdžios ausimis ir akimis ji tiesiog grūda Aurelijų į tą jų komjaunimą, buvimą jame prilygina geram mokymuisi ir elgesiui. Ir paskui supranta, kad gerai daro, nes komjaunuoliai, kaip ir pionieriai, mokyklose dabar yra beveik visi, 99,9 nuošimčio tų, kuriems jau suėjo keturiolika metų. Ir neįstojęs ar nepriimtas krinta į akis, o Aurelijui su jo biografija ir elgesio pažymiu į akis kristi nepatartina, juo labiau jeigu nori kur nors įstoti, nes studijuoti iš esmės gali tiktai komjaunuoliai su nepriekaištinga charakteristika.

Juozas dabar susimąsto apie tai, kad Aurelijus kažin kodėl niekur kaip reikia nepritampa, visur yra nelyginant svetimas, o jis, Juozas, beveik visur pritaipdavo, kartais net per daug, per tai galbūt net ir galą gavo. Kas yra geriau - pritaipiti ar nepritaipiti, šiek tiek pritaipiti ar visai ne, koks geriausias pritaipimo santykis, kad išliktum, liktum savimi, galėtum save gerbti, koks tas santykis ir kiek jis priklausau nuo žmogaus gyvenamo meto?

Į kaimą ant upių tėvo kranto giliume plačiame jo slėnyje su nesibaigiančiais geltono smėlio paplūdimiais ir žaliomis lankomis Aurelijus atkanka su juodu brezentiniu krepšiu pilkomis rankenomis, jame sudėta drabužių atsarga, dešimtos klasės knygos ir stalo teniso raketė, viena minkšta ir kita kieta puse. Dvi poros bokso pirštinių permestos per petį. Iš pradžių važiuoja porą valandų bukanosiu autobusu, paskui drožė beveik dešimt kilometrų pėsčias, nuo šiol tai bus jo nuolatinis kelias čionai ir namo, kur jis pats nekaip jautėsi ir buvo nepageidaujamas Mechaniko, be to, gadino nervus Juditai, bet buvo reikalingas kaip šienpjovys ir auklė, mat Judita su Mechaniku paskutiniaisiais metais dar buvo nežinia kam prasimanę dukterį, kurią Aurelijus turėjo prižiūrėti grįžęs iš pamokų, pakeisti Juditą, dirbančią antroje pamainoje. Auklės pareigų atsisako be jokio skausmo, bet palikti broliuką ir mokyklą, kurioje jau spėjo įleisti šaknis, buvo sunkoka. Apie klasiokę mylimąją beveik negalvoja, po tos bučinių nakties palapinėje jie kažkodėl beveik nežiūrėjo į viens kitą, tarsi jau būtų atlikę, kas reikia, ir dar kokie nors veiksmai viską tiktai pagadintų.

Senajo grafo Rozalijai dovanotame namelyje gyventojų randa tiek pat, kiek seniau, tačiau jų sudėtis pasikeitusi. Dabar jame glaudžiasi Aurelijaus bobutė, jos pagranduke duktė ir dvi anos mažos dar kūdikio amžiaus nesantuokinės dukros. „O kur Rozalija ir medkirtys?“ - pagalvojo Juozas. Ir tarsi išgirdo mintyse: „Mes čia“. Tada jo akys nejučia nukrypo į pirmas eiles ir pamatė, kad jos pasipildžiusios. Iš antros eilės jam mojo Rozalija, sėdinti greta kažkokio solidaus pono, kurio pirma, rodos, taip pat nebuvo.

- Tai tas grafiukas, kurį tėvas išsiuntė į Angliją, kai paaiškėjo, kad jis įtaisė man bėdą. Tenai jis ir numirė, taip, sako, ir nesuradęs laimės. Nors buvo vedęs ir turėjo vaikų, - tarsi išgirsta kažką sakant Juozas.

Rozalija smagiai nusijuokia, lyg džiaugdamosi grafo nesėkme, o grafas pakilęs mandagiai nusilenkia Juozui, savo dukraitės eksvyriui, ir sako:

- Su tuo mėlynu krauju kartais iš tiesų tikra bėda, aš visą gyvenimą ilgėjausi Rozalijos, tačiau neįsivaizduoju, kad mes būtume galėję tenai būti su ja tokie laimingi kaip čia.

„Tai ji jau mirusi“ - pagalvojo Juozas. Ir Rozalija jam be garso atsakė: „Taip, pernai. Iš senatvės, sulaukusi devyniasdešimt dviejų“.

- Ir aš numiręs, - pasakė kažkas maždaug penktoje ar šeštoje eilėje, ir Juozas pasižiūrėjęs ten pažino savo uošvį medkirtį, kuris pridūrė: - Tuoj po jos praėjus kelioms savaitėms, bet ne nuo senatvės ar iš nuobodulio, kad neliko su kuo bartis, o nuo astmos, tiesiai sakant, uždusau, baisi smertis, kad ją velniai.

- Ir dabar žiūrite su manimi šitą filmą?

- Maždaug nuo šios vietos, - atsakė medkirtys, tuo duodamas suprasti, kad numirė neseniai, o Rozalija ir grafas jam pritardami tikrai linktelėjo.

- Kad dabar jau tokia mirusiųjų valandėlė, tai manęs, žinok, tenai jau irgi nebėra, Juozai, - pasakė žmogus, sėdintis netoli Juditos tėvo, jo paties tėvas, - aš numiriau iš liūdesio, nors ir vaizdavau kietą; kai tu žuvai, man tarsi kažkas žemę iš po kojų išmušė, čia dar tos dukros, tokiais metais ištekėjusios už rusų, tu juk pažįsti kaimą, ir kai išvažiavo Aurelijus, aš vieną dieną tiesiog nepabudau.

- O aš, kai tu žuvai, visai nebegyvenau, tik vaikščiojau,

- sako čia pat greta jo sėdinti motina. - Ir paskui, kai Kazys numirė, tikrų tikriausiai kvanktelėjau, ėmiau kalbėti: „Rytoj parvažiuos iš miesto Juozukas. Reikia papjauti kiaulę, kad turėčiau ko įdėti“, - papjoviau, išdarinėjau ir palikusi neužrakintus namus išvažiavau į sostinę melstis prie Aušros Vartų. Ir paskui taip pat numiriau, uždaryta į beprotnamį, daužydamosi ir visus plūsdama, kodėl? Gražus vyrukas išaugo Aurelijus, šiek tiek į mūsų giminę nusidavęs, šiek tiek į jų. Aš nuo to laiko, kai išvažiavo iš mūsų kaimo, jo nemačiau.

Juozas pasižiūri į Juditos tėvą, Rozaliją su grafu, pirmi du sėdi ramūs, o grafas šypsosi, rodo pirštu į savo nosį, ir Juozas supranta, ką jis nori tuo pasakyti. Jo sūnaus nosis iš tiesų visai kaip grafo, bet pats grafas to garsiai nesako. Aristokratas.

Aurelijus įsikūrė ne grafo tėvo dovanotame namelyje su perpus atjaunėjusiais gyventojais, o gretimame. Jį buvo pasistačiusi kita medkirties duktė, jo teta, ištekėjusi už vargonininko, kurio tėvai į tą laiką taip pat buvo iškeliaavę ten, kur dabar filmą žiūri Juozas, ir palikę jiems ūkį ant kalno. Tad atkakusiam gerų dokumentų Aurelijui teko atskira vieno kambario lūšna su krosnimi ir virtuve, kuria jis nesinaudojo, nes valgė pas bobutę. Tačiau kol kas svarbiausia buvo ne stogas virš galvos ir kukli bobutės virtuvė, o kaip įsitaisyti mokyklon su trejetu iš elgesio. Betgi čia buvo Juditos gimtinė, be to, Aurelijus jau buvo čia mokėsis, kai Judita sėdėjo kalėjime, tiesa, šioje upių tėvo pusėje, o dabar reikėjo keltis į aną, nes šioje pusėje esanti mokykla buvo tik septynmetė.

Į kitą pusę buvo keliamasi valtimi arba keltu, jeigu atvažiuodavo koks nors vežimas ar sunkvežimis. Tada buvo keliamasi naudojant upių tėvo srovės jėgą, o valtį irkludavo kuris nors valtininkų dinastijos narys - tėvas ar sūnus. Mokiniams ši kelionė buvo nemokama. Jų kilnojosi nemažai, o vienas, toks rudis, buvo net iš tų pačių, kuriuos Aurelijus prieš daug metų - prieš kiekį? prieš kokius šešerius ar septynerius - vaišino greito rūkymo „cigarais“. Jis gyvena netoli, taip pat yra dešimtokas ir pristato Aurelijų rugsėjo pirmąją kaip daugmaž vietinį, kuris dėl tam tikrų aplinkybių dabar mokysis jų klasėje. Mokyklos direktoriui nelabai patinka, kad Aurelijus iš elgesio turi trejetą, tačiau jis leidžia jam kilnotis iš anos pusės į šitą, nes mokslas privalomas ir nemokamas, o tas trejetas dar leidžia jį tęsti kur nori, juolab jeigu mokinio šaknys iš čia pat. Toje pusėje, kur gyvena ir pas bobutę maitinasi Aurelijus, yra „ubagynas“, arba senelių namai. Juose Aurelijus gali panaudoti

savo stalo teniso raketę, nes „ubagyno" fojė stovi stalas ir ant jo galima kiek nori žaisti, nes „ubagus" stalo tenisas menkai domina, išskyrus vieną jauną priekvaidį, kuris kartais padaužo kamuoliuką kaip šeiminkas.

Tad prie stalo stovi beveik vien tiktai Aurelijus, jo rudaplaukis klasiokas ir tokia juodbruva panelytė, kurią Aurelijus tuojau pat pamilsta ir per tai pamiršta savo namie paliktą mylimąją, juolab kad ta juoduke į ją gana panaši - stamantri, jau su visa tuo, kas būdinga ir privalu turėti moteriai, taisyklingo veido ir sveiko gymio. Jie žaidžia pasikeisdami trise, ir Aurelijus stengiasi pataikyti, kad per paskutinę partiją prie stalo stovėtų su ta panelyte ir paskui, rudžiui išėjus, galėtų ją galiuką palydėti namo. Tai vėlei vyksta beveik be žodžių ir rodo, kad Aurelijaus jausmai rimti ir gali bet kuriuo momentu virsti karštais, nes nerūpestingai plepa tiktai abejingi vienas kitam arba jau patenkinę aistrą. Panelytei tokios nebylios, įtampos kupinos palydos, atrodo, patinka, nes ji greta, pasak Juozo motinos, išvaizdaus Aurelijaus eina šypsodamasi. Su ta juoduke jis vaikšto ir į mokyklą. Palaukia jos ateinančios taku tarp upių tėvo senvagės karklynų ir pušyno, praleidžia į priekį ir paskui pasiveja, tarsi būtų ką tik išėjęs iš namų. Tokius tad triukus naudoja Aurelijus, kad galėtų pabūti su savo nauja mylimąja. Jie eina tylėdami, kalbasi tiktai pasiviję savo stalo teniso partnerį rudį arba jeigu rudis juos pasiveja.

Mokyklos Juozas filme beveik nemato ir iš to supranta, kad mokslo problemų Aurelijus neturi, anoje mokykloje, kurią teko palikti dėl to šuolio iš „polutorkės" - vis tos „polutorkės"! - buvo stiprus vidutiniokas, nesunkiai kremtantis humanitarinius dalykus ir nemėgstantis tikslų, kartą vos negavo trimestre dvejeta iš chemijos, bet susiėmė ir chemikė jį paskui net ėmė girti, tačiau pirmūnu netapo. Jis išvis nėra nė vieno dalyko fanatikas, nebent sporto, nes dabar iššoka aukščiau už kitus, priklauso mokyklos krepšinio ir stalo teniso rinkinei. Stalo tenisą žaidžia ir jo klasės auklėtoja, kuria Aurelijus, atrodo, tiesiog susižavėjęs, o auklėtoja, atrodo, gan palanki jam, nepaisant atsinešto trejeta iš elgesio. Taigi geri pažymiai, jokių išsišokimų, platoniška meilė dviem damoms, ir Aurelijus netrukus ima ruošti į komjaunimą, į organizaciją, kurion privalu įstoti kiekvienam, kuris nenori apsunkinti sau gyvenimo ateityje. Visus perkopusius per keturiolika jau įstoję komjaunuoliai agituoja, nes taip reikia, o Aurelijus pats susiranda du rekomenduotojus, nes įstoti jam liepusi Judita. Jis turi išmokti nemažai tos organizacijos istorijos datų, prisiekti, kad kiek įmanydamas prisidės prie socializmo, kur atlygis už darbą dar gaunamas ir visuomenės pagamintomis gėrybėmis naudojamosi jo ribose, o paskui ir komunizmo statybos, galutinio tikslo, kur atlygio nebėra ir viskuo, ko reikia, galima naudotis dykai. Be to, Aurelijui privalu suvokti, koks svarbus tos organizacijos nario bilietas, jis prilygsta, o gal net svarbesnis už jo savininko gyvybę. Jeigu Aurelijus, tarkim, žiemą eidamas į mokyklą per upių tėvo ledą nepastebėtų jame atsivėrusios eketės ir į ją įkristų, tai pirmiausia, kol dar nesušlapo ir nesušliejo raidės, turėtų ištraukti iš kišenės ir kuo toliau nuo ledo krašto numesti bilietą, kurį privalu nešiotis, ir tiktai paskui galvoti apie tai, kaip išsiropšti iš eketės. Mat taip elgęsi pirmieji komjaunuoliai, labai branginę savo bilietus. Juozui tai atrodo keista ir net juokinga, tačiau Aurelijaus aplinkoje klausimo, ar tas bilietas iš tiesų toks svarbus, nekyla ir visi tvirtina atsidūrę eketėje, ugnyje ar kokioje nors kitoje bilietui pavojingoje aplinkoje pirmiausia pasirūpintų juo. Aurelijus branginti bilietą pasižada du kartus - mokykloje, vietos organizacijos susirinkime, ir vadinamame komjaunimo komitete, kur jį egzaminuoja profesionalai. Niekas nepasidomi jo praeitimi, pavyzdžiui, jo krikštynomis, krikštateviu ir tuo, kas iš tiesų buvo jo tėvas. Ir Juozas lengviau atsidūsta. Niekam neateina į galvą ir pasidomėti jo elgesio pažymiu pirmesnėje mokykloje; stojant į komjaunimą pažymėjimo nereikia, tiktai dviejų rekomendacijų, kurias Aurelijus turi ir atsako į daugelį painių organizacijos istorijos klausimų, čia svarbu žinoti daug visokių datų ir nesuabejoti bilieto svarba. Taigi įvykdo Juditos svarbiausią priesaką ir po poros savaičių nusifotografavęs jau turi tą brangujį bilietą, kurį pažeisdamas instrukcijas atsineša tik kartą per mėnesį, tada, kai reikia parodyti mokant nario mokestį, kitu metu laiko namie stalčiuje, tad bilietas, jeigu kas, gali tik sudegti ir būti pavogtas, tačiau jam negresia pavojus sušlapti, tapti neįskaitomu ar net nugarmėti į dugną, jeigu Aurelijus keldamasis per upių tėvą iškristų iš valtės arba žiemą įsmuktų į eketę ir laiku juo nepasirūpintų. Be to, jis nesikilnoja, bet ne todėl, kad bijotų pakenkti bilietui tą vienintelę dieną per mėnesį, kai jį neša parodyti, jog tebeturi, klasės komjaunimo sekretoriui ir kad tas uždėtų antspaudą, jog Aurelijus sumokėjo. Kilnotis per upių tėvą liaujasi todėl, kad jam pabosta ana pusė, stalo tenisas ir ėjimas į mokyklą trise; platoniška meilė juodukei toliau nėra per plauką nepažengia, vis ta pati tylą dviese ir nepasitaiko progos, kad Aurelijus galėtų parodyti savo jausmus rankomis, kūnu, burna; be to, jis

lygiai taip pat platoniškai pamilęs savo auklėtoją, tokią pat juoduke, supermoterišku linijų moteriškę; visos jos Juozui kažkuo panašios į Juditą. Kas pasakys, kas yra ta bręstančių jaunuolių meilė, koks jos turinys ir ko jie iš tikrųjų nori? Jam pačiam viskas buvo paprasčiau, būdamas gimnazistas palydėjo jį įkaitinusią merginą, ta įsitraukė jį į daržinę, ir tai pirmąkart įvyko ant šieno taip greitai, kad jis net nespėjo dorai susivokti, kas čia darosi, paskui apynormaliai, o paryčiui jau, galima sakyti, kaip reikia. Jis įsivaizdavo, kad tarp jų būta kažko svarbaus ir atsiveikino kaip susižadėjęs, nors buvo girdėjęs, kad pro tą daržinę su ta mergina nepraeina nė vienas lydėtojas. Juozas nelabai norėjo tuo tikėti. Bet kitą savaitgalį mergina išėjo iš šokių su kitu, ir Juozui tai truputį smogė per savimeilę, bet paskui suprato buvęs greitai ir paprastai įvestas į vyrų ratą. Jis net užtardavo, jeigu kas nors blogai apie ją atsiliepdavo. O dabar laikė tiesiog geradare, padėjusia išvengti visokių psichologinių problemų.

Taigi Aurelijus nustojo kilnotis iš anos upių tėvo pusės ir ėmė gyventi toje, kur buvo mokykla, nes ten, kaip tik priešais komjaunimo komitetą, kur Aurelijus daugmaž atsakė į tos organizacijos istorijos klausimus ir šventai prisžadėjo saugoti bilietą, gyveno Aurelijaus teta, Juditos sesuo, buvusio paruošų rinkėjo, dabar kepyklos vedėjo žmona. Aurelijus kartą liko nakvoti pas kepėjieneį po šokių mokykloje ir nepanoro grįžti į savo atskirą namelį. Jam iškart labiau patiko mokyklos šokiai, kur buvo labai justai čia pat esančios laikinosios sostinės dvasia, ir tenisas su klasės auklėtoja. Jis neberinko juokingų sakinių, nevertė pamokų komedijomis ir pasidarė beveik pavyzdingas. Kitaip tariant, turėjo šansų, be jau turimo bilieto, įvykdyti ir kitus du Juditos priesakus - gauti gerą charakteristiką ir pažymėjimą, kurį būtų galima parodyti kur nors stojant. Tačiau banalios laimingos pabaigos, apie kurią nebūtų ko pasakoti arba, kaip šiuo atveju, rodyti ekrane, dar reikėjo palaukti. Aurelijui, pasirodo, dar nebuvo lemta taip paprastai gauti atestatą, nors kliūčių tarsi ir nebuvo. Tačiau kliūtims būdinga atsirasti, kai, rodos, nieko nėra iki pat horizonto, tada jos braukšt ir iškyla, nukeldamos į ateitį laimingą pabaigą, tačiau, kita vertus, įnešdamos įdomumo, kurio paliestasis visai nenori, o pašaliečiui tik duok.

Aurelijui koją pakišo jo universalumas. Jis pasišovė vaidinti kriaučiuką Jasių Juozui žinomo autoriaus Binkio „Atžalyne“, kurį statė rimtas režisierius profesionalas iš sostinės, auklėtojos pažįstamas, turėjęs tame miestelyje giminių, brolių, kuris paskui pavasarį prigėrė upių tėve neįvertinęs savo jėgų, įsivaizdavo, kad gali jį kada nori perplaukti, bet upių tėvas įrodė, jog neveltui yra taip vadinamas, ir buvo galbūt truputį pyktelėjęs, nes režisieriaus brolis plaukė įkaušęs, tad įtraukė įžūlų plaukėją į vieną savo sūkurių ir nedavė net tradiciškai trissyk iškilti, iš pat pirmo karto nunešė į dugną ir išmetė į krantą tiksliai po kelių dienų už keliolikos kilometrų pavandeniu, ties kitu miesteliu, kuriame Aurelijus buvo baigęs pirmą klasę ir mylėjo mergytę, vardu Saulė. Rimtasis režisierius buvo atvažiavęs pagyventi pas savo tada dar gyvą kooperatyvo vedėju dirbantį, *ergo*, materialiai klestintį brolių, nes sostinėje tuo metu neturėjo darbo, be to, jam buvo pravartu truputį pasislapstyti, mat tomis dienomis, kai arijai pažeidę nepuolimo susitarimą su bratokais peržengė sieną ir ėmė veržtis į darbininkų ir valstiečių sąjungos vidų, jiems dar neatėjus į laikinąją sostinę režisierius užsirišo baltą raištį, užlipo ant valstybinio pašto stogo, patogiai pasistatė ant jo iš nežinia kur gautą kulkosvaidį ir ėmė tratinti į arijų iš netyčių užkluptus besitraukiančius bratokus, tarsi sakydamas „*idi domoi*“, išgaudamas tokią melodiją savo neįprastu instrumentu. Po karo jam buvo pavykę labai gudriai sumėtyti pėdas ir įsitaisyti teatre, bet dabar, Aurelijui jau einant į dešimtą, kai kam iš tuometinių bendražygių atsirižo liežuviai ir jie ėmė bohemininkų kavinėje su paplūdimio vaizdais ant sienų įkaušę girti režisierių, bet ne už meniškų proletarinių pjesių pastatymus, o už tai, ką jis tada darė ant pašto stogo... Todėl režisierius manė, kad jam bus geriausia susivynioti meškeres ir laikinai dingti iš sostinės. Ir kad neprarastų formos, pasiūlė Aurelijaus auklėtojai (kuriai simpatizavo kaip ir Juozo sūnus) jos klasės jėgomis pastatyti „Atžalyną“. Jis tai padarė kartą vakare žaisdamas mokyklos salėje stalo tenisą ir tenai pat buvęs Aurelijus tuojau pat pasisiūlė suvaidinti kriaučiuką Jasių. Jis pamelavo, jog jau kartą vaidino jį savo mokykloje, ir išsigando, kad režisierius nepaprašytų pasakyti kokio nors kriaučiuko monologo. Bet tas nė nemanė to daryti, pasakė, kad tai net blogai, nes Aurelijus bus vaidinęs mėgėjiškai ir jam būtų patogiau paimti tam vaidmeniui kokį nors apie Jasių visai negirdėjusį entuziastą ir iš jo nulipdyti personažą, o ne pirma sulaužyti kažkokio mėgėjo mokytojo įkaltą koncepciją. Aurelijus suprato persistengęs ir labai nusiminė, ir paskui jau buvo beprisipažįstąs, kad pamelavo, bet auklėtoja paprašė režisieriaus jam vis dėlto duoti Jasiaus vaidmenį; galbūt tas mėgėjas nebus Aurelijaus labai pagadinęs. Ir režisierius sutiko, jam, girdi, tas pats. Vis tiek viską su visais reikės pradėti nuo pradžių. Ir per

kelias savaites pavertė Aurelijų ir jo klasiokus prieškariniais gimnazistais, tėvais, mokytojais. Kaip reikia viską padarė, nes jam buvo svarbu neprarasti formos ir įdomu pabandyti, ką sugebės išlaužti iš tokių atsitiktinių artistų, nesiruošiančių valgyti duonos iš rodomos scenoje. Atsitiktiniai artistai jo nenuvilia. Šauniai suvaidina visą pjesę ir net pravirkdo vieną seną mokytoją, pasirodo, mylėjusią vieno artisto karo sumaištyje pasimetusį tėvą ir dabar jį atpažinusią grimu pasendintame sūnuje. Aurelijus irgi be priekaištų atlieka savo vaidmenį, bet nieko nepravirkdo, nes vaidina daug maž save, tik tai Juozą sujaudina, nes gimnazistas Aurelijus jam pasirodo panašus į jį patį. Jis tarsi pamato savo klasę ir save. Tas režisierius, matyt, išties neblogas. Ir jis pamano, kad Aurelijus teisingai padaro brūkštelėjęs į „Komunizmo vėliavą“ apie tą įvykį trumpą žinutę. Aurelijus tebebendradarbiauja spaudoje, tačiau dabar jis tapęs labai lakoniškas. Todėl žinutė apie „Atžalyno“ pastatymą tik tokia: „Dešimtos klasės mokiniai per savo vakarą suvaidino Binkio pjesę „Atžalynas“. Ir viskas. Daugiau nieko.

Nepamini nei režisieriaus statytojo, nei artistų, nei klasės auklėtojos pavardės. Mano, jog to gana. Bet jis labai apsirinka. Mat kitą savaitę savo vakarą surengia devintokai. Jie pakiša palyginti su „Atžalynu“ visišką nieką: okteta, atliekantį „Rageliai uli uli jo“, „Gaidžio“ ir „Sadutės“ šokėjus ir nulinį konferansą. Viena panelytė tik tai tūpteli išėjusi į sceną, pasako, koks bus numeris, ir vėl išeina. Aurelijui, turinčiam šioje srityje šio tokio įgudimo, tai atrodo prasta ir jis mintyse jau formuluoja kritinį straipsnį į „Komunizmo vėliavą“, atseit kažką panašaus į vakarą bandė surengti ir devintokai. Bet yra aplenkiamas, mat devintokų auklėtoja atsiveda į vakarą savo vyrą „Komunizmo vėliavos“ korespondentą, kuris nepaisydamas jokio viešų ir privačių ryšių konflikto vakarą pavaizduoja taip puikiai, aprašo jį taip plačiai, taip iškelia į padanges jo internacionalinį ir tautinį repertuarą, ir net konferansą, pavadinęs jį subtiliu, kukliu ir tikslu, iliustruoja savo panegiriką nuotraukomis ir pirmutinėje iš jų, aišku, matyti susimąsčiusi, nukreipusi į sceną žvilgsnį, visą tą subtilų meną padovanojusi korespondento žmona. Perskaitęs tą straipsnį Aurelijus gūžteli pečiais. Tačiau to nepadarė jo auklėtoja, ji nelieka jam tokia abejinga kaip režisierius, kuriam netgi pravartu, kad Aurelijus nepamintų jo pavardės, nes jis dabar lyg ir slapstosi.

Idealiąją Aurelijaus auklėtoją, dėl kurios jis buvo numojęs ranka į aną upių tėvo pusę, atskirą namelį tenai ir kaimo šokius, dėl kurios jis buvo tapęs vos ne pavyzdingu mokiniu ir pamiršęs savo stalo teniso partnerę, tą idealiąją moterį išrinka isterija. Ji apsipila dėl tokios neteisybės mokytojų kambaryje ašaromis ir niekaip negali susivaldyti, nors ir supranta, kad nieko nepaveiksi, kad *de jure* 10 : 0 nugalėjo varžovė, nors *de facto* 10 : 0 nugalėjo ji. Ir nukreipia savo rūstį į Aurelijų, per trumpai aprašiusį jos nuopelnus saviveikliniam teatro menui, liaujasi į jį net žiūrėjusi per pamokas ir, aišku, nebežaidžia su juo stalo teniso. Aurelijui tai smūgis, ir jam pasidaro nebemiela ta mokykla, jis eina į ją kaip nesavomis kojomis ir likus iki pavasario atostogų trims dienoms nusprendžia jas pasiilginti. Vieną dieną išsiveda kelis draugus į aną upių tėvo pusę žaisti stalo teniso, o kitą išvažiuoja su jais į Laikinąją sostinę žiūrėti naujo filmo, tarp kita ko, tame pačiame kino teatre, kur dabar sėdi Juozas, tik ne ložėje, Aurelijui numatytoje eksvienuolės, o pirmosiose eilėse, kur dabar sėdi Rozalija su grafu, medkirtys ir paties Juozo tėvai. Taigi Aurelijus pasižiūri filmą, jam kaip Velnio krikštasiūniui nelabai ką pasakiusius, priešingos pusės poziciją atspindinčius „Gyvuosius didvyrius“, ir išvažiuoja namo pas Juditą gydytis sužeistos širdies žaizdų.

Tenai jis sutinka savo buvusią mylimąją, kuri dabar draugauja su tuo jai slides paskolinusiu, pašto ženklus nušvilpusiu ir Aurelijui juos padovanojusiu kaimiečiu. Aurelijus pašoka su buvusia mylimąja tango, laisvai, nenustėręs, sodindamas į vietą slapčia pakšteli jai į pausį, iš to supranta, kad šita žaizda užgijusi ir jam ima rodytis, kad pasaulis nesugrius ir šįsyk. Tačiau viskas ne taip paprasta. Atostogų Aurelijus išvažiuoja kaip neteisingai atstumtas savo auklėtoją platoniškai mylintis mokinys, o sugrįžta kaip pamokų praleidinėtojų grupės vadeiva. Mat per tą laiką auklėtoja išsiaiškina, kur jie buvo ir ką darė tas tris dienas prieš atostogas, be to, liežuvį pakišęs rudis, tas pats, kurį Aurelijus prieš daug metų vaišino „greitai rūkomais cigarais“, jo kaimynas anoje upių tėvo pusėje. Negana to, jau viską prisipažinę ir grupės nariai, auklėtoja per atostogas nepatingėjusi juos ištardyti. Tad į gerus popierius besitaikantis Aurelijus vėl atsiduria ant bedugnės krašto arba tokioje pat padėtyje, kaip ir pradėjęs savo žygį.

O čia netikėtas istorinis filmo interpas. Sugaunamas partizanas. Jis atvežamas iš pamiškės, kur slapstėsi, ir uždaromas areštinėn. Aurelijus tai mato ir stebisi, penkiolika metų po karo? Juozas taip pat stebisi ir žiūri į salėje sėdinčius ekspar-tizanus. Tie tyli, o kažkuris iš pilėniškai žuvusių, per vaikų prieglaudos lubas sušaudytų Velnio štabistų sako:

- Dar vienas pavyzdys. Ir tada Juozas paklausia:
- O Aurelijus, jis juk įstojo į tą jų komjaunimą?
- Jis neperžengė ribos, - atsakė štabistas.
- Kokios ribos? - paklausia Juozas.
- Na, pasakyčiau, leistinos šunuodegystės. Mat kad tenai išgyventum, reikia truputį pavizginti uodegą, antraip tapsi tokiu pavyzdžiu, kaip mes ir tas vyrukas daboklėje. Tu, tarkim, kai per mus atsidūrei kalėjimo rūsyje, ją taip pat šiek tiek pakrutinai ir netapai pavyzdžiu, nors ir padėjai galvą. Užtat tavo žmona galėjo dirbti mokykloje ir sūnus dabar štai taikosi į studijas, o mūsų šeimos mokosi medkirtystės taigoje. Tu buvai maždaug penkių procentų šmikas. Kad tenai išgyventum, sakau tai kaip dangaus mokslų fuksas, reikia kokių dešimties procentų šmikiškumo, o peržengęs dvidešimties ribą jau imi risti žemyn ir paskui gali neišlįsti iš Didžiosios Juodosios Skylės arba velniškai ilgai joje užtrukti, ir tu puikiai žinai, koks tai malonumas.
- Vadinasi, reikia sukis?..
- Iki tam tikros ribos, jau dukart sakiau. Taip daro net popiežius. Be to, žinok, tu be reikalo graužiesi, kad nepasirodei didvyris kalėjime. Tu pasirodei didvyris tada, kai sribai su ruskiais mus atsivijo į jų kaimą iš miško, ir mes sugulėme už bažnyčios tvoros, o jie sugulė pamiškėje, ir visi ėmėme tratintis. Kartais pataikydami į mokyklą, atsidūrusią, taip sakant, tarp frontų. Tada tu liepei mokiniams sugulti ant grindų, išėjai į lauką ir pasakei atsistojęs per vidurį, kad eitume šaudytis kitur, nes čia vyksta pamokos. Ir ruskiai mums davė penkias minutes pasišalinti, manydami, kad vis tiek prispaus prie upės. Tada tu tikrų tikriausiai išgelbėjai mums kailį, nes jie nežinojo mūsų slaptų landų.

Auklėtoja prispiria Aurelijų prie sienos, demaskuoja kaip pamokų praleidinėjimo iniciatorių, bet tolesnės eigos tam neduoda, jai, matyt, jau praėjusi isterija, šokas dėl to, kad toks niekas, kaip jos varžovės vakaras gali būti išaukštintas, o jos pastangų vaisius, tikras meno kūrinys, likti tiktai vos paminėtas. Taip ir net blogiau atsitinka net daug didesniems kūriniams. Netgi galima sakyti, jog amžininkų pripažinti kaip dideli darbai dažnai būna tuojau pamirštami, o beveik nepastebėtieji vėliau atrandami ir vadinami dideliais. Ji dabar kaip piešimo ir braižybos mokytoja tai daugmaž supranta, tačiau nėra tokia didžiadvasė, kad pamerktų Aurelijui, pasakytų: „Ateik vakare į salę su rakete“, ir padėtų tai istorijai tašką. Jos didžiadvasiškumo užteko nesumažinti Aurelijui elgesio, bet kaip auklėtoja laikė reikalinga išsikviesti tėvus, t.y. Juditą su Mechaniku, ir pasakyti, kad kitais metais Aurelijus jų mokykloje geriau nesimokyty, nes jis čia negaus to, ko norėjo.

Ir Aurelijus ima mokytis kitur. Jis, aišku, negrįžta į tą mokyklą, kur dirba Judita, nes tai būtų neįmanoma, ir ima važinėti iš namų į kitą, autobusų vairuotojams aiškindamas, kad tenai šiek tiek skirtinga programa ir jam, kad galėtų studijuoti širdžiai mielus mokslus, reikalinga būtent tokia. Taigi jis kasdien važiuoja į kitą mokyklą, drausmingai mokosi visų niekuo nuo kitų mokyklų programų nesiskiriančių dalykų, nekrečia, nors norėtų, juokų per pamokas, po jų treniruojasi stadione arba salėje, nes mano studijuoti kūno kultūrą (Juozui iš pradžių tai atrodo keista) ir pavakare parvažiuoja namo. Kur jau nėra Mechaniko. Mechanikas išvykęs studijuoti į sostinę savo mėgstamų dalykų technikumė, nes su savo kolega Suodžiumi buvo beprasigeria. Į studijas kelis šimtus kilometrų jis važinėja dusliai bupsinčiu trofėjiniu BMW motociklu su lopšeliu, nes opelis visai subyrėjo ir yra parduotas dalims. Važinėja su tankisto šalmu, juodu kombinezonu ir dabar iš tiesų panašus į esesininką, tačiau tai jau niekam nerūpi. Išbupsi ir grįžta tiktai per šventes, kai nebūna paskaitų. Tylusis broliukas jau eina į mokyklą, naująją seserį prižiūri keistoka, kažkada klasikinės kalbas baigusi dama. Ir Aurelijus tuos metus praleidžia beveik kaip namie. Kartą, beje, sulaukia pasiūlymo gyventi pas vienos klasiokės tėvus tame miestelyje, kur mokosi, bet pasiūlymo nepriima, praleidžia jį lyg nesupratęs pro ausis, kaip Juozui atrodo, manydamas, kad vaikščioti į mokyklą su ta jam nelabai rūpinčia, ant jo akį padėjusia panele būtų pernelyg sudėtinga, išgeria per šimtadienį su klasės draugais vyno miesto sode ant jau parversto didžiojo vado Stalino paminklo, sėdėdamas ant jo krūtinės, o stiklinę pasistatęs ant kaktos, netikėtai gerais pažymiais išlaiko brandos egzaminus, gauna iš antro karto su reikiama sutartiniais žodžiais charakteristiką, patiria į vasaros galą netikėtą, greitą, bet gana kokybišką meilės nuotykį su viena į jų miestelį paskirta medicinos sesele ir išvažiuoja į sostinę visai tam nesiruošęs studijuoti kalbų, tuo nustebindamas Juditą, Juozą ložėje, šiapus ir anapus visus kitus ir, galimas daiktas, truputį net patį save.

Filmas nutrūksta, pasirodo užrašas „Pirmos dalies pabaiga“, daugelis pakyla iš savo vietų, kaip teatre sueina į grupeles, šnekučiuojasi, kažką aptarinėja, švytinti Rozalija įsikibusi į parankę grafiui

išeina iš salės kaip į bufetą, Juozas, jo tėvai, medkirtys kaip neapsipratę rojaus naujokai lieka savo vietose.

2002-2005 Edenkobenas – Vilnius

Teodoras Četrauskas *Dangiškasis kinematografas* Romanas
Redaktorė Jolita Parvickienė
Išleido „Charibdės“ leidykla
S. Konarskio g. 49, LT-03123 Vilnius
Spausdino AB „Aušra“
Vytauto pr. 23, LT-44352, Kaunas
Užsakymas 1005